

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI**  
**CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA**

**Katedra pastorální a spirituální teologie**

Ludvika Chytilová

**Fenomén babičky při výchově dětí**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Studijní obor: Učitelství náboženství pro základní školy a Katechetika

**OLOMOUC 2013**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala  
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

V Olomouci dne 17. dubna 2013

Děkuji doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D. za odborné vedení práce, mnoho cenných rad a podnětů, které mi k této práci poskytl.

# OBSAH

|                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------|----|
| ÚVOD.....                                                               | 8  |
| 1. PÍSMO SVATÉ O POSTAVENÍ BABIČKY .....                                | 10 |
| 1.1 Babička ve Starém zákoně .....                                      | 11 |
| 1.1.1 Rút .....                                                         | 11 |
| 1.1.2 Sv. Anna.....                                                     | 12 |
| 1.2 Babička v Novém zákoně .....                                        | 12 |
| 1.2.1 Sára.....                                                         | 13 |
| 1.2.2 Alžběta .....                                                     | 13 |
| 2. ZKUŠENOST CÍRKVE .....                                               | 14 |
| 2.1 České světky .....                                                  | 14 |
| 2.1.1 Sv. Ludmila Česká .....                                           | 15 |
| 2.1.2 Sv. Hedvika.....                                                  | 16 |
| 3. PODNĚTY Z ČESKÉ A SVĚTOVÉ BELETRIE .....                             | 19 |
| 3.1 Vzpomínka na babičku.....                                           | 19 |
| 3.1.1 Babička B. Němcové.....                                           | 20 |
| 3.1.2 Moravská babička (stařenka) Č. Kramoliše.....                     | 23 |
| 3.1.3 Pět amerických prezidentů, česká babička a já E. C. Haškové ..... | 23 |
| 4. CO DĚLÁ BABIČKU BABIČKOU V DUCHOVNÍM SMYSLU.....                     | 25 |
| 4.1 Trojrozměrný člověk .....                                           | 26 |
| 4.1.1 Jednota těla a duše .....                                         | 27 |
| 4.1.2 Věci duchovní.....                                                | 28 |
| 4.1.3 Působení Ducha svatého .....                                      | 29 |
| 4.2 Člověk a společnost.....                                            | 30 |

|       |                                           |    |
|-------|-------------------------------------------|----|
| 4.3   | Smyl života .....                         | 31 |
| 4.3.1 | Psychologové a smysl života .....         | 31 |
| 4.3.2 | Život s vírou.....                        | 33 |
| 4.3.3 | Svátosti.....                             | 33 |
| 4.3.4 | Hodnoty života .....                      | 34 |
| 4.4   | Pomíjivost času.....                      | 35 |
| 4.4.1 | Vzpomínka na dětství.....                 | 36 |
| 4.4.2 | Babička a čas .....                       | 36 |
| 5.    | VLIV BABIČKY PŘI VÝCHOVĚ .....            | 38 |
| 5.1   | Generace prarodičů, rodičů a dětí.....    | 38 |
| 5.1.1 | Čas pro vnuky .....                       | 38 |
| 5.1.2 | Zapojení prarodičů v jiných státech ..... | 40 |
| 5.2   | Vztahy .....                              | 40 |
| 5.2.1 | Vztah babička – rodiče – vnuk .....       | 42 |
| 5.2.2 | Přijmout a rozumět dítěti .....           | 42 |
| 5.2.3 | Prostředí .....                           | 43 |
| 5.2.4 | Komunikace .....                          | 43 |
| 5.2.5 | Emoce.....                                | 45 |
| 5.3   | Identita dítěte .....                     | 46 |
| 5.3.1 | Osobnost .....                            | 46 |
| 5.3.2 | Pojetí osobnosti .....                    | 47 |
| 5.3.3 | Smysly.....                               | 47 |
| 5.3.4 | Duševní život .....                       | 48 |
| 6.    | CO DÍTĚ OČEKÁVÁ OD BABIČKY?.....          | 50 |
| 6.1   | Genetika .....                            | 50 |
| 6.2   | Dětské potřeby .....                      | 51 |

|       |                                                                   |    |
|-------|-------------------------------------------------------------------|----|
| 6.2.1 | Láska .....                                                       | 51 |
| 6.2.2 | Metoda pevného objetí .....                                       | 52 |
| 6.2.3 | Schopnost naslouchat .....                                        | 53 |
| 6.3   | Vnuci a příbuzní .....                                            | 54 |
| 7.    | SPOLUPRÁCE RODIČŮ A BABIČKY .....                                 | 55 |
| 7.1   | Rodina .....                                                      | 55 |
| 7.1.1 | Přirozenost člověka .....                                         | 56 |
| 7.1.2 | Vcítit se do druhého – empatie .....                              | 56 |
| 7.2   | Psychické rysy člověka .....                                      | 57 |
| 7.2.1 | Nezdravá pouta aneb opičí láska .....                             | 58 |
| 7.2.2 | Konflikty. Stáří versus mládí? .....                              | 58 |
| 7.3   | Kde domov můj? .....                                              | 59 |
| 8.    | NESNÁZE PŘI KARIKATURÁCH OHLEDNĚ VÝCHOVY DĚTÍ OD<br>BABIČKY ..... | 61 |
| 8.1   | Stát se babičkou .....                                            | 62 |
| 8.1.1 | Pocit babičky při pohledu na vnuka .....                          | 62 |
| 8.1.2 | Instituce .....                                                   | 63 |
| 8.2   | Vzpomínky na babičku .....                                        | 64 |
| 8.2.1 | Karikatura babičky .....                                          | 65 |
| 9.    | BABIČKA A CÍRKEV .....                                            | 67 |
| 9.1   | Vnuci a víra .....                                                | 67 |
| 9.1.1 | Babička a víra .....                                              | 67 |
| 9.1.2 | Babička a církevní svátky .....                                   | 68 |
| 9.2   | Modlitba .....                                                    | 69 |
| 9.2.1 | Modlitba ve stáří .....                                           | 70 |
|       | ZÁVĚR .....                                                       | 72 |

|                         |    |
|-------------------------|----|
| SEZNAM LITERATURY ..... | 74 |
| SEZNAM ZKRATEK .....    | 79 |

# ÚVOD

Při vybírání diplomové práce jsem netušila, jak se mně toto téma stane blízké. K roli maminky se přidala ještě krásná role babičky. Fenomén babičky při výchově dětí se stal skutečností a z teoretického bádání jsem přešla na realizaci v praxi.

Role babičky v dřívějších dobách se od nynější role babičky lišila. Babička bydlela u svých provdaných dětí spolu s vnuky. Nyní většinou bydlí každý sám, babička vnuky navštěvuje a vnuci navštěvují ji. Někdy babička nahrazuje chybějícího člena rodiny, většinou otce. Není ani výjimkou, že babička převezme roli obou rodičů a vnuka vychovává sama. Jedno v roli babičky však zůstává stejné. Láska. Vzájemná láska babičky k vnukům a vnuků k babičce.

Cílem práce je dokázat, že babička je nezastupitelný pojem jak v nynější době, tak v minulosti, nenahraditelný zdroj moudrosti a víry v Boha. Příkladem nám může být babička Rúť, z jejíhož potomstva vzešel slavný královský Davidův rod a sv. Anna ze Starého zákona a z Nového zákona Sára a Alžběta, o kterých píší v první kapitole. Ve druhé kapitole nás svou nesmírnou vírou v trojjediného Boha může přesvědčit naše česká světice sv. Ludmila Česká a sv. Hedvika. Evangelium žily a svým životem víru hlásaly i babičky ve třetí kapitole. Každá svým neopakovatelným způsobem, který se vryl do paměti svých vnuků. Babička Boženy Němcové učí vnuky lásce k Bohu, k přírodě, empatii k lidem. Sama babička jako by byla prorostlá dobrotou, Boží láskou. Kde vidí, že je nutná pomoc, pomáhá a tak svým příkladem učí vnuky lásce k bližnímu. Bůh vede na pouti pozemským životem i babičku Čeňka Kramoliše a Elišky Haškové. Babička Elišce předávala tak pevnou víru v Boha, že byla schopna odpouštět lidem, kteří jim za komunistů ubližovali, na lidi nezanevřela, ale naopak je měla ráda. Díky víře v Boha a babičce našla svůj smysl života.

Poznala víru, která pramení z vnitřní síly člověka, která je smysluplná, pomíjivost času ji nemůže ohrozit.

O materialismu, který nás všude obklopuje a kariérismu, které jsou na věčnosti pomíjivé, se zmiňují ve čtvrté kapitole.

Vliv babičky na svoje vnuky popisují v páté a šesté kapitole. V sedmé kapitole přibližují spolupráci rodičů a babičky. Stát se babičkou není vždy jednoduchá záležitost, jak dokazují v osmé kapitole. Většinou je to role toužebně očekávaná, v málo případech role lhostejná. V deváté kapitole se zabývám vírou, kterou babička vnukům zprostředkovává. Vírou v něco krásnějšího, většího a hodnotnějšího než je lidská touha po majetku a kariéře.

Babička je studnice moudrosti, laskavosti, shovívavosti. Je to žena, která prorostlá neoblomnou vírou, žije svůj život s evangeliem.

# 1. PÍSMO SVATÉ O POSTAVENÍ BABIČKY

V Bibli se výraz „babička“ a „dědeček“, stejně jako „prarodiče“ vyskytují jen zřídka.

Ve Starém zákoně je výraz „babička“ uvedený v 1. Kr 15,10; 15,13<sup>1</sup> kde je přeložen ze stejného slova jako „matka“, a je to správné přeložení, neboť Maaka byla Asova babička.<sup>2</sup> Prarodiče jsou někdy označováni výrazem „otec matky“.<sup>3</sup>

V Novém zákoně se název „babička“ nachází v 2. listě Timoteovi (2 Tm 1,5), kde svatý Pavel připomíná víru Timoteovi, kterou mu pomáhala najít jeho babička Lóis a maminka Eunike. Slovo babička není vždy přímo uvedeno, jako např. v 2 Tm 3,14-15: *„Ty však setrvávej v tom, čemu ses naučil a o čem jsi přesvědčen. Víš, od koho ses tomu naučil. Od dětství znáš svatá Pisma, která ti mohou dát moudrost ke spasení a to vírou v Krista Ježíše.“* Z kontextu je zřejmé, že jde o babičku Lóis. V 1. listu Timoteovi sv. Pavel nabádá, aby vnuci a děti pečovali o své příbuzné a tak patřičně spláceli všechno svým rodičům a prarodičům.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> „Kraloval v Jeruzalémě jedenačtyřicet let. Jeho matka se jmenovala Maaka; byla to dcera Abišalóмова.“ „Také svou matku Maaku zbavil jejího královského postavení za to, že udělala nestvůrnou modlu pro Ašéru...“

<sup>2</sup> „V osmnáctém roce vlády krále Jarobeáma, syna Nebatova, se stal králem nad Judou Abijám. Kraloval v Jeruzalémě tři léta. Jeho matka se jmenovala Maaka; byla to dcera Abišalóмова.“ (1 Kr 15,1-2).

<sup>3</sup> „Odejdi do Rovin aramských do domu Betúala, otce své matky, a odtud si vezmi ženu z dcer jejího bratra Lábana.“ (1 Mo 28,2).

<sup>4</sup> „Má-li však některá vdova děti nebo vnuky, ti ať se učí mít péči především o své příbuzné a odplácet svým rodičům. To je totiž milé Bohu.“ (1Tm 5,4).

## 1.1 Babička ve Starém zákoně

První naše maminka, babička, prababička je Eva. Byla stvořena s Adamem jako první dva lidé, kterým Bůh požehnal a pověřil je, aby se plodili a množili a zaplnili tak zemi, aby vládli nad zemí a ostatním tvorstvem. Další dvě ženy – babičky, které bych ráda uvedla, jsou Rút a sv. Anna. Rúтино rozhodnutí následovat svou tchýni, věrnost zemřelému manželovi a pevné spoléhání na Boha je Bohem odměněno v královském potomstvu Davidova rodu. Za povšimnutí stojí i veliká důvěra v Boha sv. Anny.

### 1.1.1 Rút

Rút – prababička Davidova rodu žila v době soudců a je spojnicí mezi dobou soudců a dobou králů. Kniha obsahuje příběh předků krále Davida.

Za dnů soudců nastal v zemi hlad. Elímelek s manželkou Noemi a dvěma syny opouští Betlém a pobývá v Moábských polích jako host. Elímelek umírá a Noemi zůstává se syny Machlón i Kiljón sama. Ti se ožení s pohankami Orpa a Rút. Synové rovněž umírají, aniž by zanechali nějaké potomky. Noemi uslyšela, že Hospodin se přiklonil ke svému lidu a dal mu opět chléb. Rozhodla se jít zpět do judské země. Snachy vybídla, aby se vrátily zpět ke svému lidu. Orpa výzvy Noemi uposlechne a zůstává v Moabu. Rút nechce svou tchýni v těžké chvíli opustit a jde s ní do Betléma.<sup>5</sup>

Rút na rozdíl od svojí švagrové prokazuje věrnost svému mrtvému manželovi a svojí tchýni. Dokazuje, že je možné, aby pohanka přijala víru v Boha Izraele. Stala se členem vyvoleného lidu, dokonce budoucího královského rodu, prababičkou slavného krále Davida. Bůh ji odměnil za svoji věrnost manželovi a tchýni Noemi. Rút se seznamuje s Boázem. Boáz oceňuje Rútinu věrnost a začíná jí projevovat mimořádnou přízeň. Rút se stává jeho manželkou. K veřejnému potvrzení, že ujednání nabylo platnosti, připojují

---

<sup>5</sup> „Nenaléhej na mne, abych tě opustila a vrátila se od tebe. Kamkoliv půjdeš, půjdu, kdekoliv zůstaneš, zůstanu. Tvůj lid bude mým lidem a tvůj Bůh mým Bohem. Kde umřeš ty, umřu i já a tam budu pochována. Ať se mnou Hospodin udělá, co chce! Rozdělí nás od sebe jen smrt.“ (Rt 1,16-17).

městští starší požehnání. Je to požehnání mimořádné a Rút je přitom srovnávána s postavami, které měly zvláštní význam v životě Izraele. Pro ženu pohanského původu je v tom potvrzení, že bude zapojena do přímé linie Božích vyvolených. Bůh odměňuje Rút za její věrnost a Boáze za to, že se ujímá vdovy svého příbuzného. Dává jim syna Obéda.<sup>6</sup> Noemi si klade vnuka na klín a tím jej přijímá za svého syna. Narozením syna jsou zpřítomněna Boží zaslíbení a svědectví o Hospodinově milosrdenství.<sup>7</sup>

### 1.1.2 Sv. Anna

Sv. Anna – matka Panny Marie a její manžel Jáchym byli pastýři, kteří výtěžek svého hospodářství dělili mezi jeruzalémský chrám, pomoc chudým a vlastní potřeby. Neměli však děti. To byl problém, protože u Židů byla neplodnost považována za nepřízeň Boží. Oba však měli velkou důvěru v Boha. Věděli, že se nemůže stát nic, co by milující Bůh nedopustil. Když se navrší problém, i v tuto dobu má Bůh všechno v rukou. Jáchym odešel do pouště, kde se čtyřicet dní postil a modlil k Bohu. Zjevil se mu anděl a oznámil mu, že jeho modlitby byly vyslyšeny a slíbil jim narození dítěte. I přes veliký věk se jim narodila dcera, Marie. Otec brzy zemřel a Marie byla předána do výchovy správě jeruzalémského chrámu. Sv. Anna je patronkou matek, manželství, šťastného porodu, patronkou horníků, mlynářů, truhlářů, tkalců a krejčích. Pod její ochranu spadají města: Florencie, Innsbruck, Neapol a země Bretaň.<sup>8</sup>

## 1.2 Babička v Novém zákoně

Z Nového zákona bych uvedla Alžbětu a Sárú. Obě dvě mají něco společného a to je pokročilý věk, ve kterém očekávají svého potomka. Do jejich

---

<sup>6</sup> „Rút se vdala za Boáze. Porodila mu syna Obéda, Obéd zplodil Jišaje a Jišaj zplodil Davida.“ (Rt 4,21-22).

<sup>7</sup> Srov. AŽESTER, Jozue. *Výklady ke starému zákonu II*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. s. 148.

<sup>8</sup> Srov. Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Svátá Anna [online]. c2013 [cit. 2013-01-18]. Dostupný z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Svatá\\_Anna](http://cs.wikipedia.org/wiki/Svatá_Anna)>

života, který se zdál být uzavřený a dokončený, vstupuje nová nečekaná výzva. Obě dvě vychází novému životu vstříc. Alžběta zprávu tají a Sára se jí začne smát. Sára porodí syna, ze kterého vzchází spousta potomků. Alžběta se raduje. Každá z nich svým způsobem vítězí a jejich vítězství se stává předobrazem vítězství mnohem většího – vítězství, kterým život zvítězil nad smrtí jednou pro vždy. Jsou to příběhy o ženách, jejich víře a nesmírné důvěře v Boha. Ačkoli jsou unavené, staré a vyčerpané, důvěřují v Boha, že je schopen naplnit je novým a krásným životem.

### 1.2.1 Sára

Sára si neumí představit, že by v takovém stáří ještě mohla mít dítě. Když o tom slyší od svých hostů, v duchu se zasměje a říká si: „*Když už jsem tak sešlá, má se mi dostat takové rozkoše? I můj pán je stařec.*“<sup>9</sup> Sára si je vědoma biologickou nemožností mateřství, a když si vzpomene na rozkoše lásky, zdá se jí to být příliš hezké, než aby se to mohlo stát. Příslib ji neovlivňuje, neomezuje a neurčuje její myšlenky, nepodléhá mu. Směje se a zůstává nad věcí. Smích je výrazem radosti ze života a Sáře se ho v plnosti dostává. Je šťastná, když se jí narodí syn Izák.

### 1.2.2 Alžběta

Alžběta své naplnění životem – těhotenství – přivítá s velkou radostí, ale před lidmi je tají. Má s lidmi svou zkušenost, dokáže odhadnout jejich slova, názory a postoje a prozíratelně se tomu snaží předcházet. Při setkání s Marií pozná „pohnutou“ chvíli i „pohnutí“ obou dětí a ví, že nyní může projevit svou nesmírnou radost naplno.<sup>10</sup> I když Alžběta biologickou babičkou není, dá se říci, že když její syn Jan pokřtil tolik dětí a pomohl jim do nebeského království, stává se duchovní babičkou mnoha dětem.

---

<sup>9</sup> *Rodinný život*. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2010, roč. 20, č. 3. s. 32.

<sup>10</sup> Srov. *Rodinný život*. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2010, roč. 20, č. 3. s. 31-32.

## 2. ZKUŠENOST CÍRKVE

Nejenom Bible píše o velkých lidech, ale i církev, která píše stránky téhož Písma, má světecké osobnosti. Jsou to lidé známí a uctívání, jako např. sv. Anežka Římská, sv. Martina, sv. Kunhuta, ale i méně známí nebo už úplně zapomenutí. Církev na základě svých pravidel vyhlašuje svaté, kteří na nás působí jedinečným kouzlem. Nutí nás k respektu, k úctě, ale také nás odrazují. Zdá se nám, že svatost je určena jen pro dokonalé lidi nebo pro podivíny. A přitom nás církev vybízí, abychom se stali svatými. Měřítkem svatosti je láska, jak o ní píše sv. Pavel v listě Korintským.<sup>11</sup> Každý svatý má své individuální charakterové rysy. Rozmanitost není překážkou, ale předností, která vzniká rozdílnou povahou. Svatořečení nedělá světce svatými, je to veřejné uznání Božího působení v některém člověku.<sup>12</sup>

### 2.1 České světice

Typickou českou světicí je bezesporu sv. Ludmila, babička sv. Václava. Baroko, nazarenismus a romantika přináší četné umělecké náměty ze spolužití světice a jejího milovaného vnuka sv. Václava.

Nemůžeme opomenout ani sv. Hedviku. Svým životem má blahodárný vliv na svého manžela, který na její podnět zakládá cisterciácký klášter v Třebnici. Ten se stává ohniskem duchovního a kulturního života pro celé Slezsko a proslulým výchovným ústavem.

---

<sup>11</sup> „Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale lásku bych neměl, jsem jenom dunící kov a zvučící zvon. Kdybych měl dar prorocký, rozuměl všem tajemstvím a obsáhl všecko poznání, ano kdybych měl tak velikou víru, že bych hory přenášel, ale lásku bych neměl, nic nejsem. A kdybych rozdál všecko, co mám, ano kdybych vydal sám sebe k upálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje.“ (1 K 13,1-3).

<sup>12</sup> Srov. SCHAUBER, Vera. SCHINDLER, Hanns Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 6.

### 2.1.1 Sv. Ludmila Česká

Sv. Ludmila Česká, jejíž staré slovanské jméno znělo Lidmila, prvomučednice, první česká světice, patronka babiček, matek, křesťanských vychovatelů a vinařů, se narodila kolem roku 860, pravděpodobně na hradě Pšov. Je typickou představitelkou první etapy pokřesťení Čech. Zřejmě byla ženou značné energie; její antropologické ostatky nasvědčují mohutnému typu statné postavy. Zprvu byla pohankou, pak vzorem křesťanských ctností.<sup>13</sup> Její otec byl knížetem malého kmene Pšovanů. Zřejmě z politických důvodů byla r. 874 provdána za Bořivoje I., knížete Čechů. V rozmezí let 869–883 byl český kníže pokřtěn na Velehradě snad samotným sv. Metodějem. Sv. Ludmila byla pokřtěna členy slovanské misie v Čechách. Bořivoj I. a Ludmila měli tři syny a čtyři dcery. Po otci vládl nejstarší Spytihněv a po něm mladší Vratislav I. Ten se oženil s Drahomírou. Když ovdověla, bylo jí asi třicet let a jejím synům Václavovi třináct a mladšímu Vratislavovi sedm let. Zemští velmožové jí svěřili regentství v zemi. Ludmila, babička Václava a Bořivoje měla dohlížet na výchovu budoucích vládařů. Neshody v tomto rozdělení vlivů byly zřejmě jádrem sporu mezi oběma vdovami.

Již za života Vratislava měla sv. Ludmila vliv na Václavovu výchovu. Podle legendy díky jejímu působení získal vzdělání v staroslovenském jazyce, jedna legenda dokonce mluví o řeckém jazyce, což bylo v tehdejší střední Evropě vzácností a teprve potom ho poslal Vratislav na Budeč, aby si tam osvojil latinskou kulturu.

Babička Ludmila se snažila dát křesťanské základy vnukům, matka, pohanka Drahomíra to nerada viděla. Střety mezi oběma ženami narůstaly. Laskavá, milosrdná a zbožná kněžna Ludmila ustoupila a uchýlila se na svoje vdovské sídlo na Tetín. Tam ji v noci z 15. na 16. září roku 921 přepadli členové Drahomířiny družiny a zardousili ji jejím vlastním závojem, ač si

---

<sup>13</sup> Srov. *Bohemia Sancta: životopisy českých světců a přátel Božích*. Spisovatelé jsou dle jednotlivých svatých. Svatou Hedviku napsal TKADLČÍK, Vojtěch. Praha: ZVON, 1990. 2. vydání. s. 41.

žádala prolít krev mečem po vzoru prvokřesťanských mučedníků. Služebnictvo zahrabalo její tělo u hradební zdi, nad kterým dala Drahomíra zřídít chrám sv. Michala (dnes kostel sv. Jana Nepomuckého). Brzy po svém nástupu na knížecí stolec dal sv. Václav vyhnat svou matku z Prahy a ostatky své babičky převést do svatojiřského chrámu na Pražském hradě. U chrámu pak založili Boleslav II. a ctihodná Mlada první český klášter. Pražský biskup Heřman zapochyboval o její svatosti. Mezi jejími ostatky se zachovala i část jejího závoje, jímž byla uškrćena. Abatyše Windelmuth volila provést zkoušku ohněm. Relikvie k radosti všech přítomných přežila zkoušku ohněm a s biskupovým souhlasem byla uložena do schránky určené pro oltář nového chrámu sv. Petra na klášterních statcích. Úcta k první české prvomučednici rychle rostla. Její svatost byla oficiálně uznána v letech 1143–1144.

Sv. Ludmila je českou spolupatronkou a často bývá nazývána „matka české země“.<sup>14</sup>

### **2.1.2 Sv. Hedvika**

Patronka Slezska sv. Hedvika pocházela z bavorského knížecího rodu Diessen-Andechs. Přesný rok narození není znám, uvádí se rok 1172 nebo 1174. Porovnáním všech pramenných údajů se mohla narodit až v letech 1178–1180. Dostalo se jí pečlivého vychování nejprve doma a potom v klášteře benediktinek v Kitzinben na Mohanu. Její starostlivý otec ji našel snoubence Jindřicha, syna vratislavského knížete Boleslava Dlouhého.

Hedvika kolem roku 1190 přichází do Vratislavi na knížecí dvůr slezských Piastovců. Záhy se přizpůsobuje novému slovanskému prostředí. Naučí se polsky a svým milým, ale pevným a cílevědomým vystupováním brzy přetváří život na vratislavském knížecím dvoře ve vzorné křesťanské společenství. Učila dvořanstvo nejenom modlitby a pobožnosti, ale i křesťanské ctnosti. Sama je vzorem pokory, kajícínosti a sebezáporu. Projevuje lásku bližním, zvláště

---

<sup>14</sup> Srov. SCHAUBER, Vera. SCHINDLER, Hanns Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 480-481.

chudým a nemocným. K jejímu dvoru patří skupinka 13 nemocných starců a mrzáků na památku Pána Ježíše a jeho 12 apoštolů. Zřizuje pro ně špitál, sama je ošetřuje a posluhuje jim. Jako doklady její hluboké zbožnosti se dodnes zachovaly dva vzácné rukopisy, iluminovaný Třebnický žaltář a modlitební kniha s krásnými iniciálami a se 150 ilustracemi z Písma svatého.

Rodinný život sv. Hedviky je vzorně křesťanský. Měla sedm dětí, čtyři z nich zemřely. Dospělého věku dosáhly jen tři děti, synové Jindřich a Konrád a dcera Gertruda. Vychovává je ve vroucí zbožnosti, takže Jindřich a Gertruda zanechávají po sobě pověst svatosti. Také Jindřichova manželka Anna, dcera českého krále Přemysla Otakara I. a sestra sv. Anežky České, je okouzlena příkladem svatosti své tchýně a obdivuje se jejímu odříkavému životu. Sama také zemřela v pověsti svatosti. Hedvika má hluboký vliv na svého manžela. Mírní jeho bojechtivost, nabádá jej ke spravedlnosti a přiměje jej k dobrovolné manželské zdrženlivosti, kterou oba po zplození sedmi dětí stvrzují slavným slibem před biskupem.<sup>15</sup> Ve svém životě nebyla sv. Hedvika ušetřena zkoušek a utrpení. Všechny strašné události odevzdávala do vůle Boží a věnovala se skutkům pokání.

Sv. Hedvika jako iniciátorka má podíl na založení třebnického kláštera a asi dvaceti kostelů a církevních ústavů. Podporuje řehole a pomáhá jim budovat charitativní ústavy.

Zemřela v Třebnici 14. října 1243, kde ji pochovali.<sup>16</sup> Po její smrti se k ní vzmáhá úcta jako k světici, množí se počet vyslyšení. Kanonizační bula má datum 26. března 1267, svátek světice je stanoven na 16. říjen. Vnuk světice, biskup Vladislav, tehdejší administrátor vratislavské diecéze nechává postavit gotickou kapli, kam za okázalých obřadů ukládá tělo světice. Tohoto přenesení

---

<sup>15</sup> Jindřich od toho slibu nosil mnišskou tonsuru, nechal si narůst plnovous, dostal přídomek Bradatý. Srov. *Bohemia Sancta: životopisy českých světců a přátel Božích*. Spisovatelé jsou dle jednotlivých svatých. Svatou Hedviku napsal TKADLČÍK, Vojtěch. Praha: ZVON, 1990. 2. vydání. s. 162.

<sup>16</sup> Obvykle se uvádí 16. říjen jako den její smrti, ale to je den její liturgické oslavy, stanovený při kanonizaci. Srov. tamtéž, s. 162.

se zúčastňuje český král Přemysl Otakar II., čeští biskupové a všichni vnuci a pravnucci světice.

Kolem 150 kostelů je zasvěceno sv. Hedvice v Polsku, z toho cca 100 kostelů v polském Slezsku a v českém Slezsku bylo vystavěno 5 kostelů. Sv. Hedvika je zobrazována buď jako kněžna nebo jako řeholnice v cisterciáckém rouchu s knížecí korunkou a pláštěm po straně. Jako atributy mívá: model kostela v rukou nebo střevíce pod paží.<sup>17</sup>

---

<sup>17</sup> Srov. *Bohemia Sancta: životopisy českých světců a přátel Božích*. Spisovatelé jsou dle jednotlivých svatých. Svatou Hedviku napsal TKADLČÍK, Vojtěch. Praha: ZVON, 1990. 2. vydání. s. 160-165.

### 3. PODNĚTY Z ČESKÉ A SVĚTOVÉ BELETRIE

Nejenom na svaté, o kterých se dozvídáme z Bible a knih, vzpomínáme. Důkazem toho jsou knihy *Babička* od Boženy Němcové, *Moravská babička* (stařenka) Čenka Kramoliše a *Pět amerických prezidentů, česká babička a já* od spisovatelky Elišky Coolidge Haškové, kde autoři vzpomínají na své krásné a nezapomenutelné dětství s babičkou.

#### 3.1 Vzpomínka na babičku

Děje románů jsou zasazeny do zážitků z dětství, do širšího kontextu vlastního života, psychologických situací a společenských vztahů a jevů. Každý popisuje svou babičku jiným způsobem, v jiné životní situaci.

B. Němcová píše román v období, kdy žila v nouzi a postihlo ji veliké neštěstí, kdy jí zemřel syn. V paměti si vybavuje obraz své milované babičky, své bezstarostné dětství. Je to symbol, který v životě hledá, který jí nesmírně chybí.

Č. Kramoliš píše román z vděčnosti k babičce, jelikož ho k tomu podněcuje cit.<sup>18</sup>

E. C. Hašková v knize *Pět prezidentů, česká babička a já* vyznává svou lásku k babičce. V osmi letech se rozešla s maminkou v Paříži. Rodiče byli rozvedeni, Elišku čekala cesta do Ameriky s tatínkem. Jedinou blízkou osobou,

---

<sup>18</sup> Srov. KRAMOLIŠ, Čeněk. *Moravská babička (stařenka)*. Olomouc: Nakladatel R. Promberger, 1926. s. 3.

skutečnou osobností jejího rodu jí byla babička, po které dostala jméno Eliška. Nesmírně ji ovlivnila.

Ve všech knihách je vyznána láska k babičce. Všechny tři knížky však spojuje jedno – krásné vzpomínky na mládí, lásku k babičce a babiččina láska k vnukům či k vnučce. Je zde znát, jak velký vliv měla babička na utváření jejich životních hodnot, jejich charakteru.

Všechny tři babičky byly zbožné, v knihách se odráží náboženské řešení pro svět, které spočívá v lásce.

### 3.1.1 Babička B. Němcové

Slovo babička je v české beletrii spojováno se spisovatelkou B. Němcovou. Román Babička je její nejznámější dílo. Sama spisovatelka nepovažuje toto dílo za své stěžejní, ale na žádné z její tvorby se nenapsalo tolik ohlasů jako na tento román. Narodila se pravděpodobně 2. 5. 1818.<sup>19</sup> Zemřela 21. 1. 1862 v Praze jako matka čtyř dětí.

B. Němcová psala Babičku uprostřed těžké životní situace.<sup>20</sup> Dílo je jednou z nejznámějších českých knih a je doposud často vydáváno.

---

<sup>19</sup> Kolem data jejího narození i otázky, kdo je jejím skutečným otcem i matkou, existuje řada nejasností. Někteří ji považují za nemanželské šlechtické dítě. Srov. ŠŮRA, Jaroslav. Sedm úvah historika o původu, datu a místu narození české spisovatelky Boženy Němcové aneb je Babička rodopisným pramenem? In *Božena Němcová. Život, dílo, doba*. Česká Skalice: Muzeum Boženy Němcové, 2006. s. 225-244.

<sup>20</sup> „Po Hynkově smrti, když na mne všechny těžkosti, choroba, zármutek, bída, klam v lidech, jež jsem za přátele držela. – vše to když na mne doráželo a mysl moji tížilo, našla jsem v spisech svých listek, na němž poznamenán byl plán k „Babičce“ již od tří let. Čtu, s větším a větším zalíbením, a jako nějaká fata morgána začne tu přede mnou vystupovat luzný obraz malého údolíčka, do nejmenších podrobností, a v něm tichá domácnost Proškovíc rodiny, v níž babička hlavní osobou – nemohu to ani povědět, jak mne tenkrát vzpomínka ta, unášejíc mne z trudu života do utěšených dob mládí, umírnila, potěšila.“ „Utekla jsem do toho osamělého stavení v malém údolíčku, k nohoum milé babičky, a když jsem slyšela její rozumná slova, její písně a pohádky, když tu přede mnou stál její milý obraz, měla jsem za to, že jsem děvče, běhala jsem veselou myslí po lukách, lese a háji, navštívila ty upřímné duše všechny a zapomněla při nich na všecek ostatní svět, se všemi jeho trampotami.“ „S chutí pustila jsem se práce; libost moje na osobě babičky je vinna, že jsem na ostatní osoby méně se ohlížela a tak je nelíčila, jak by se patřilo. Také panuje v Babičce přílišná leckde rozváznost, a mnohé, mnohé ještě chyby má, ale jak jsem již řekla, podruhé s něčím lepším se vytasím.“ Srov. ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 128.

Poprvé Babička vyšla roku 1855. Spisovatelka popisuje život venkovského lidu v Ratibořicích u České Skalice, kde prožila svoje dětství. Hlavní postavou je babička – maminka její maminky, prostá venkovská žena Magdalena Novotná. Portrét babičky je líčen rysy dobroty, rozvážnosti, zbožnosti a moudrosti.

V knize Babička popsala B. Němcová lidovou moudrost, která byla uchovávána ústním podáním a lidovými zvyky. Babiččina moudrost nejsou poučky vyčtené z nějakých knih, které nedovede v životě použít. Je to moudrost, která není odloučená ze světa, ale vyrůstá z něj.<sup>21</sup>

Babiččina moudrost má jednu velkou vlastnost a tou je pokora. Babička se neshání po poznatcích, aby vynikla nad ostatní, ani aby se dozvěděla něco zvláštního, ale hledá odpovědi na otázky, které jí přináší životní okolnosti situace. Oproti knižní vzdělanosti má Babiččina moudrost výhodu, že její poznání roste bez skoků, organicky, teoretické poznatky předbíhají naléhavost v praxi. Babička je zvědavá, její otázky jsou vedeny zájmem o člověka, o přírodu, o společenství, její poznatky mají přinést užitek všem. Nemá touhu být obdivována.

Moudrost babičky nelze nahradit vložení poznatků získaných z knih, encyklik, slovníků, ty se mohou stát obohacením člověka jen tehdy, pokud jich vhodně používá v praktickém životě, při menších či větších rozhodnutích. Zde má výhodu její zkušenost, srovnání jednotlivých událostí s jinými, lidské příběhy s druhými podobnými osudy lidí.<sup>22</sup>

Vyprávění nestrhává pozornost v napětí, ale líčením osob, místa, ratibořického údolíčka, kde vládne dobrosrdečnost, klid, pohoda, které tam

---

<sup>21</sup> Srov. Srov. ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 97.

<sup>22</sup> Srov. tamtéž, s. 97-98.

vytváří babička. Je to symbol hodnot, které si člověk v prožívané chvíli často ani neuvědomuje, ale na které vzpomene v mysli často až v dospělosti.<sup>23</sup>

V knížce B. Němcové je děj knížky provázen slovesy „*líbí se jim, aby dobře prohlídnout mohly, obdivují tmavý kožíšek s dlouhými varhánkami vzadu...*“<sup>24</sup>, která nám vykreslují nejenom prostředí, ale i atmosféru dětského úžasu. Vykreslují nám tak, co je dítěti blízké – bezprostřednost, otevřenost, pravdivost, co souvisí s jejich milovanou osobou – babičkou – vše co tvoří jejich okolí a domov. Ve vyprávění zachycuje staré časy, psychologickou atmosféru daného okamžiku, příběhy aktérů a jejich chování. Z knížky vyzařuje podstatné a to láska babičky k dětem a dětská láska k babičce, zvláště Barunky. Babička vysvětluje dětem venkovské zvyklosti a křesťanské svátky v průběhu celého roku. Podstatou knihy B. Němcové není náboženská motivace, svátky líčí bez zvláštních detailů, přesto na nás dýchá poklidná atmosféra křesťanských obřadů, nechává čtenáři pocítit transcendenci.

B. Němcové nejde tak o příběh, ale o atmosféru, ideál, o osobnost,<sup>25</sup> o babičku. Příběh nám dokresluje moudrost babičky, která tiší všechny bouře na Starém bělidle a v zámku u paní kněžny a její dcery, náznakově vykresluje Kristlu, mlynáře, paní kněžnu, Hortenzii.

Babičku B. Němcové srovnává s Osudy dobrého vojáka Švejka i Tomáš Špidlík v rozhovoru s Janem Paulasem.<sup>26</sup> Knihu Babička velmi kladně oceňuje i Č. Kramoliš.<sup>27</sup>

---

<sup>23</sup> Srov. ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 76.

<sup>24</sup> NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. r. o., 2003. s. 13.

<sup>25</sup> Osobnost, která se chce neustále odevzdávat Pneumatu, zanechává za sebou „esprit“- charisma. Je to osobnost, která není s nikým zaměnitelná. Srov. ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti, 2007. s. 24.

<sup>26</sup> „Co do způsobu myšlení a vyjadřování je babička Švejkovi velmi podobná, ovšem s tím velkým rozdílem, že ona ve věčný život věří, a proto je docela jinou osobou. Naznačuje to ostatně i sám Hašek. Jeho hrdina se dovede vysmát všemu a všem, ale když mu neznámá babička uvařila bramboračku a udělala křížek na čele, aby voják Pánbůh opatroval, najednou Haška přešel všecek vtip. Jako by pocítil, že je zde někdo mnohem vyšší než on.“ ŠPIDLÍK, Tomáš. V rozhovoru s Janem Paulasem. *Duše poutníka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. s. 165.

### 3.1.2 Moravská babička (stařenka) Č. Kramoliše

S láskou na svoji babičku vzpomíná spisovatel Č. Kramoliš v knize Moravská babička (stařenka). Na rozdíl od B. Němcové nepíše Moravskou babičku – stařenku, jak na Valašsku babičku nazývají – v životních těžkostech. Knížkou chce zvěčnit život své milované babičky a tím i rodinný valašský život v polovině 19. století.<sup>28</sup> Chce tak poukázat na rozdíl jednání valašské babičky od jednání české babičky.

Č. Kramoliš ztvárňuje lásku vnuků k babičce, ale i babiččinu lásku k vnukům. Babičce bývá bez vnuků smutno, zvykla si na ně. Těšila se na prázdniny a víkendy až budou zas doma. Má je ráda, třebaže někdy zlobí a musí být potrestáni. Za jejich nepřítomnosti se cítí osamělou. Vnuci jí dodávají sílu a svěžest, mládne s nimi a občas se dostává do svých dětských let. Myšlenka na vnuky ji udržuje při životě.<sup>29</sup>

V knize Č. Kramoliš používá valašské nářečí.<sup>30</sup> Zaměřuje se na zvyklosti<sup>31</sup> a život<sup>32</sup> svého kraje v Rožnově na Drahách. Dílo je seřazeno do čtvero ročních období.

### 3.1.3 Pět amerických prezidentů, česká babička a já E. C. Haškové

V knize Pět prezidentů, česká babička a já, vzpomíná autorka na svou babičku v dějových úryvcích. Babičku staví na své první místo v životě. Stává

---

<sup>27</sup> „...abych snad konkuroval s krásnou knihou Babička od Boženy Němcové, která svým citlivým a něžným líčením, jak jen žena napsati dovede, získala si všeobecné obluby a náležitého ocenění...” KRAMOLIŠ, Čeněk. *Moravská babička (stařenka)*. Olomouc: Nakladatel R. Promberger, 1926. s. 3.

<sup>28</sup> „Nuže, vzpomínám Tě s bratry se srdcem rozechvělým, Ty pravá valašská ženo, obdivuji se Tvé síle v utrpení a v boji o život a klaním se Tvé veliké lásce k nám dětem a k našemu milému Valašsku, jež je nám nejdražší na světě.” Tamtéž, s. 17.

<sup>29</sup> Srov. tamtéž, s. 190.

<sup>30</sup> Špulěr (lehký kolovrátek) s. 5, vdolky (koláče) s. 7, ogaři (chlapci) s. 22, zemáky (brambory) s. 28, rozšpajdlovat (napnout) s. 13. Srov. tamtéž.

<sup>31</sup> „Na Valašsku říkají děti každému dospělému strýčku nebo tetičko, místo pane nebo paní. Tento titul dávají pouze pánům z města nebo úřadujícím osobám.” Tamtéž, s. 9.

<sup>32</sup> „Drahoš strouhal a stařenka se snachou zeli připravovaly. Odlámaly vrchní nepěkné a zavadlé listy, okrájely košťál, rozkrojily košťál na poly a okrájený košťál třemi nebo čtyřmi řezy rozdělily na tenké kusy prstům podobné. –Jinde se stvol (hloub, košťál) do zeli nekrájí, vyřezává se, ale na Valašsku, když není hlávky, strouhá se i košťál i zelené listí. Proto bývá kyselé zeli více zelené než žluté.” Tamtéž, s. 41-42.

se jí vším, mámou i tátou, k ní se utíká pro pohlázení, pro radu. Babička ji doprovází při vstupu do života.

Na chvíle s babičkou vzpomíná E. C. Hašková jako na nejkrásnější čas svého dětství. Trávila s ní každé prázdniny, do první třídy začala dokonce chodit v šumavských Štěpanicích. Doma v Bubenči už to taková idylka nebyla. Maminka neměla povahu na to, aby se starala o dvě malé děti, v tom si s babičkou moc nerozuměly. Ta byla hospodyňský typ, u ní zůstávala rodina na prvním místě, ale maminka žila především společensky.<sup>33</sup>

Babička měla v sobě obrovskou laskavost, dobrosrdečnost, silný charakter, humor a velký ženský půvab. Věřila v ženskou sílu. Dostalo se jí velmi dobrého vychování. Nikdy neabsolvovala univerzitu, ale byla velice sečtělá. Inteligentní, plná životní moudrosti, duševně pevně zakotvená. A vždy jí zůstal poctivý hospodyňský základ.<sup>34</sup>

---

<sup>33</sup> Srov. HAŠKOVÁ, Coolidge Eliška. *Pět amerických prezidentů, česká babička a já*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s.r.o., 2005. s. 21.

<sup>34</sup> Srov. tamtéž, s. 15.

## 4. CO DĚLÁ BABIČKU BABIČKOU V DUCHOVNÍM SMYSLU

Pro babičku není víra příkazem z vnějšku. Má v sobě vnitřní spravedlivost a dělá to, co považuje za spravedlivé. V dokonalém člověku se tak spojí v jednotu všechny složky jeho osobnosti, které proniká síla Ducha svatého. Cílem duchovního života je dokonalé zduchovnění celého člověka: vůle, mysl, citů, těla. Duchovní lidé pak působí kladně na své blízké okolí a zduchovňují celou společnost. „Zduchovnění“ člověka znamená rozvoj lidských hodnot, je to dokonalá harmonie všech hnutí, myšlenek, citů, přání, úmyslů, nálad a radostí. „Duchovní“ člověk se pozná podle jeho působnosti. Neklamným znakem Božího Ducha v člověku je láska. „Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mít lásku k sobě navzájem.“ (J 13,35). „Kdybych mluvil jazyky lidskými a andělskými, ale neměl lásku, jsem jako znějící kov a cimbál zvučící.“ (1 K 13,1). Známkou duchovního života je čistá víra, dobrý život, neporušené mravy a ctnosti.<sup>35</sup>

*„Duchovní život je přítomností Boží osoby v osobě lidské. Je setkání dvou jedinečných osob, je neopakovatelné, jediné, originální. Je vztahem, který se stane trvalou láskou. Je obdarováním. Je jednotou dvou, božsko-lidskou láskou.“<sup>36</sup>*

---

<sup>35</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. 2. vydání. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2000. s. 32-34.

<sup>36</sup> AMBROS, Pavel, zadní obal knihy *Prameny světla*.

## 4.1 Trojrozměrný člověk

Člověk je tvořen ze tří věcí: z těla, duše a ducha. Duch stále víc přetváří věřícího člověka a uvádí ho do souladu se svými charismaty. Činí ho stále duchovnějším. Nezachází s duší nikdy násilně, nevnučuje se jí jako nějaká nová vnější existence, neznásilňuje její „já“. Duch se zpřítomňuje v té míře, v jaké lidská bytost souhlasí, aby působil zevnitř nebo aby vystoupil z jejích hlubin jako instinktivní vnitřní nutnost.

Nejen lidská bytost má být ochotná postupně se zduchovňovat, ale také každá osobní činnost musí být zaměřována k duchovnější formě.<sup>37</sup>

Žít zdravě plným hodnotným životem ve všech třech rozměrech znamená: tělo sytit zdravou potravou, sportem a péčí o ně, psyché naplňovat vzděláním, kulturou a spirito obohacovat duchovními dary modlitby, svátostí a životem s Ježíšem.<sup>38</sup>

„Lidsky zralý“ je ten, který má vědomě plnost všech fyzických, duševních a duchovních schopností, dobře sladěných a navzájem se doplňujících. Zralost není jen zřeknutím se všeho nedokonalého, nýbrž je to pozitivní rozvoj k nejplnější životnosti a výraz milosti.<sup>39</sup>

Osobnost je zralá,<sup>40</sup> když má plně rozvinuté schopnosti a vlastnosti požadované pro dospělost. Zralost se získává během celé životní cesty.

Mezi zralé osobnosti můžeme zahrnout i uvedené babičky ze Starého zákona, Nového zákona a beletrie, které disponují všemi schopnostmi, kladně působí na svoje vnuky a celé své okolí.

---

<sup>37</sup> Srov. FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 140-141.

<sup>38</sup> Srov. KAŠPARŮ, Max. *Malý kompas víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2006. s. 19.

<sup>39</sup> Srov. tamtéž, s. 1246-1447.

<sup>40</sup> Zralost je cíl, tzn. je to něco, čehož má být rozvojem dosaženo.

#### 4.1.1 Jednota těla a duše

Rozvoj člověka musí zahrnovat nejen materiální růst, ale i růst duchovní, protože lidská osoba je „jednota duše a těla“ zrozená stvořitelskou Boží láskou a předurčena k věčnému životu. Lidská bytost se rozvíjí tehdy, když prospívá na duchu, když její duše poznává sama sebe i pravdy, jež do ní v zárodku vtiskl Bůh, když vstupuje do dialogu se sebou samým i se svým stvořitelem.<sup>41</sup> Člověk zakouší chvíle milé otevřenosti k druhým, umí být darem, dávat se, obětovat se pro dobro bližních. Rád se zříká své výhody ve prospěch druhých, touží být radostí pro komunitu.<sup>42</sup> Tady si můžeme připomenout babičku. Je nám darem. Nejenom pro vnuky, ale i pro dospělé děti, nyní už rodiče, kteří mnohokrát chodí pro rady ke své mamince. Obětovat se pro druhé. Babička by mohla chodit do fitness centra, na dýchánky se svými vrstevníky a vést bezduché debaty, ale raději svůj čas, pokud jí stačí síly, věnuje svým vnukům.

Člověk je duše. Slovo „duše“ neznamena duchovní jsoucnost, nýbrž je to označení celého „já“. Značí lidskou bytost, pokud je živá. O duši (neboli lidském životě) můžeme uvažovat ve vztahu ke smrtelnému tělu nebo k určité nesmrtelné existenci. Můžeme ji vztahovat na křehký a hříšný pozemský život nebo na chování zcela duchovní.

Člověk je duch. Podle semitské mentality znamená duch nejen dokonalost, která je v Bohu, nýbrž vlastnost zdokonalující člověka. Bez ducha by člověku chyběla její podstatná a nejvzácnější vlastnost. Člověk je současně tělo (smrtelná bytost, jež uvázla na zemi), duše (vitální dynamismus rozšířený v celé osobě) a duch (život spojený se svým božským pramenem). V těchto třech termínech spojených a vzájemně se doplňujících tkví pojem člověka.<sup>43</sup>

V dokonalém člověku musí jeho složky spolupracovat harmonicky. Dítě se narodí s určitou podobou podle genetického vybavení. Časem se jeho tvář

---

<sup>41</sup> Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate. Lásky v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 94.

<sup>42</sup> Srov. FIORES, Stefano; GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 134.

<sup>43</sup> Srov. tamtéž, s. 131-133.

mění, jako by se duše odrážela v obrazu člověka. Duchovní pokoj tak vyzařuje z jeho tváře.

Nato, že člověk opravdu není jen tělesná schránka, ukazuje i výrok Barunky: „*Mně ale neumřela.*“<sup>44</sup> Tělo umírá, zůstává na zemi, mění se v popel, ale duch, který byl v babičce a působil na Barunku, přetváří ji ke své podobě. Vstupuje do paměti své oblíbené vnučky a ta i po létech s láskou a vděčností vzpomíná na krásné chvíle, které dovedla babička vytvořit svou dobrotou a láskou.<sup>45</sup>

Babička, která žije podle víry a zachovává Boží zákon, žije v Boží milosti, přebývá v ní Duch svatý. Působení Ducha svatého je univerzální, můžeme ho popsat podle titulů, které mu dává Písmo svaté a tradice.

#### 4.1.2 Věci duchovní

Přijetím Ducha svatého do svých srdcí nemůžeme žít „podle těla.“ Sv. Pavel učí: „*Ti, kdo žijí, jak chce tělo, usilují jen o věci tělesné; kdo však žijí, jak chce Duch, o věci duchovní. Snahy lidí tělesných vedou ke smrti, snahy lidí duchovních k životu a pokoji. Proto snahy lidí tělesných stojí v nepřátelství s Bohem, neboť nejsou podřízeny Božímu zákonu, ba ani být nemohou. Ti, kdo žijí svému tělu, nemohu se líbit Bohu. Ale vy žijete ne podle těla, nýbrž podle Ducha, jestliže skutečně ve vás přebývá Duch Boží.*“ (Ř 8,5-9). Zde by mohlo dojít k nedorozumění, že křesťanství se zdá být nepřítelem lidského těla. Naopak i tělo se musí podílet na ideálu „postupného zduchovnění“ lidské osoby.<sup>46</sup>

Duše oživuje tělo, ale je také spojena s tělem. Oddělení těla a duše je smrtí jedince. Působení Ducha sv. na člověka způsobuje jeho „proměnění“. Proměnění není přesný výraz, protože člověk nezmění svou „postavu“, svou formu. To by nebyl tentýž jedinec, ale někdo jiný. Změnilo se však světlo, které

---

<sup>44</sup> NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. r. o., 2003. s. 10.

<sup>45</sup> „*Musí mít člověk srdce k lidem, tak ho mají také rádi.*“ Tamtéž, s. 106.

<sup>46</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. s. 131-132.

z jednotlivce vychází. Samozřejmě i toto nelze chápat v hmotném slova smyslu, jako by byl ozářen reflektory. Je to duchovní světlo, které jednotlivce osvětluje, dělá člověka lidským. Takový jedinec působí dobro na své okolí, lidé se vedle něho cítí dobře, bezpečně.<sup>47</sup>

#### 4.1.3 Působení Ducha svatého

Působení Ducha svatého je univerzální. Na prvním místě ho můžeme nazývat Posvětitel, protože posvěcuje, činí křesťany svatými. Duch svatý, který přebývá v našem srdci, nás činí svatými a neposkvrněnými před Bohem, ale na druhé straně i my se musíme snažit uchovávat odpovídajícím mravním chováním tuto svatost, která nám byla dána.<sup>48</sup>

Duch svatý je také oživující, „dává život“, dává žít. Život, který dává Duch svatý je božský. Řeční Otcové jsou přesvědčeni, že právě on je naším přirozeným životem. Kdyby lidé žili podle přirozenosti, nebyl by ve světě hřích. Žít „přirozeným životem“ znamená pro první mnichy návrat k rajskému životu. Pokušení zla je překonáno, tělo poslouchá duši, duše Boha.<sup>49</sup>

Duch svatý jako „inspirátor“ vnuká dobré skutky, zlí duchové špatné. Není však snadné uvědomit si hned na počátku, kam nás myšlenka přivede. A kolik myšlenek táhne hlavou, zvláště když je člověk sám a není zavalen činností. Myšlenky přicházejí „zvenčí“, jsou velmi hojné a mají vnější příčinu: nějaký předmět, slyšené vyprávění, úryvek přečtené knihy; anebo vliv někoho, s nímž jsme mluvili, který nám vnuknul nějakou myšlenku či obraz. Myšlenky zevnitř jsou jiné, jsou vznešenější. Vznešenost těchto myšlenek přesvědčuje, že je to sám Duch svatý, který žije v srdci a dává slyšet svůj hlas z nitra našeho „já“.<sup>50</sup>

---

<sup>47</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. s. 137-143.

<sup>48</sup> Srov. tamtéž, s. 141-143.

<sup>49</sup> Srov. tamtéž, s. 143.

<sup>50</sup> Srov. tamtéž, s. 145-146.

Duch svatý je také „Utěшитelem“, který přijde na pomoc, když býváme smutní, něco nás trápí a bolí. Tento pocit vzniká z přesvědčení, že by něco nemělo být, že svět je špatný. Pán Ježíš zná svět, nenechává nás jemu napospas a při Poslední večeři říká: „...*Je to pro vás dobré, abych odešel. Jestliže neodejdu, Utěšitel k vám nepřijde. Odejdu-li, pošlu ho k vám.*“ (J 16,6-7). Jestliže však propadáme smutku ze života jako takového, kvůli společnosti druhých, pak je to nedostatek víry v Prozřetelnost, v Boží dobrotu, která se ukazuje v jeho díle. Pravá radost nemůže být vynucována nějakým „zabavováním se“, abychom zapomněli sami na sebe. Pravá a čistá radost je jen z nitra a ten, který nás z nitra utěšuje, je Duch Utěšitel.<sup>51</sup>

Duch svatý působí i jako „oheň“, který nás dovede nadchnout pro práci, učení, studium. Duch svatý uchovává v srdci křesťana mladistvé nadšení, radostnou ochotu vykonat dobro, k němuž se naskytne příležitost.<sup>52</sup>

Těžko si můžeme představit babičku, na kterou nepůsobí Duch svatý. Snaží se žít „přirozeným životem“, babička E. C. Haškové dává přednost vnučce před kariérou a světskou slávou, babička B. Němcové a Č. Kramoliše žije „přirozený život“ se svými dětmi a vnoučaty. Duch svatý „inspirátor“ jim vnuká dobré myšlenky, které oni mohou a v mnoha případech převádí v dobré skutky. Jak by mohla babička nezahořknout na svět, když má na sobě těžký úkol vychovávat svou vnučku bez maminky? Zde jistě musel Duch Utěšitel mnoho pracovat, aby babička překonala malomyslnost a vše brala s nadhledem. Ona sama však se musela nechat vést Duchem svatým, důvěřovat v Boží lásku.

## 4.2 Člověk a společnost

Člověk je společenský. Zakouší chvíle otevřenosti k druhým, má touhu se s někým sdílet, umí být darem, obětovat se pro dobro svých blízkých. Zříká se

---

<sup>51</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. s. 146-147.

<sup>52</sup> Srov. tamtéž, s. 148-149.

svého pohodlí, svých výhod „sladkého lenošení“ ve prospěch své rodiny, vnuků, touží jim dělat radost, být užitečný a uvádět své milé vnoučata do nelehkého a dravého světa. To znamená, že mezi námi je a působí Boží Duch. Duch svatý šíří mezi lidmi vztahy, které jsou schopny vzájemného obdarování lásky, darování sebe za účelem pomoci druhému člověku.

### **4.3 Smysl života**

Každý člověk by měl mít smysl života. Většina babiček má smysl ve svých vnucích, vychovat z nich slušné, poctivé a citlivé lidi. Někteří lidé smysl života neznají a ani ho znát nechtějí a nehledají ho.

Přitom jednou ze zásadních otázek, které si člověk odjakživa klade je otázka o smyslu života. „Co je smyslem mého života? Co je jeho cílem? Má vůbec život nějaký smysl, když stejně umřu?“ Tyto otázky si klade občas skoro každý člověk. Kladli si je i významní psychologové minulého století.

#### **4.3.1 Psychologové a smysl života**

Erich Fromm (1900–1980) klade důraz na charakteristiku, která jej odděluje od světa živočichů (sebeuvědomování). Tuto potřebu nazývá „potřeba orientačního rámce“ a zařazuje ji k základním existenciálním potřebám. Znamená to, že potřebuje vztah k nějakému systému, který mu umožní dát smysl, pořádek a cíl jeho životu.

Viktor Emil Frankl (1905–1997) poznal, že nejhůř člověk snáší, když nemá pro co žít, nemá žádný životní cíl. Pro něho je smysl obsažený v samotném životě, úlohou člověka je tento smysl najít a realizovat. Smysl života se nemůže nikomu předepisovat ani nařídít, je to záležitostí každého člověka. Frankl předpokládal, že smysl života může být objevený každým člověkem bez ohledu na jeho inteligenci nebo vrozené předpoklady. Pozoroval,

že lidé, kteří nemají žádný smysl života, mají sklon k nízkému sebehodnocení a sebeobvinění.<sup>53</sup>

Carl Gustav Jung (1875–1961) říká, že otázku o smyslu existence klade člověku sám život svojí nesrozumitelností, člověk sám musí na tuto otázku reagovat a dát svoji odpověď.

Alfred Adler (1870–1937) chápal smysl života v dimenzích životního stylu a životního cíle. Pro člověka je to dlouhodobá orientace v celém jeho životě, vztahující se na sebe a druhé. Smysl života chápe jako život a tvořivou práci v prospěch celku a společenství, tzv. „cít spolupatříčnosti.“<sup>54</sup>

Smysl života, důvod proč stojí za to žít, vystihl zajímavým způsobem Antoine de Saint-Exupéry (1900-1924) v knize Malý princ.<sup>55</sup>

Člověk by měl mít tendenci najít a realizovat ve svém životě smysl bytí. To je spojeno s nějakým cílem, který má dosáhnout, úlohu, kterou má vykonat nebo se k ní přiblížit. Debats (2000) říká, že rozhodujícím faktorem v prožívání smysluplného života je stupeň, v jakém se člověk aktivně odevzdal svým ideálům a cílům v životě. Také Emmos uvádí, že cíl poskytuje smysl života, bez kterého si jen těžko možno představit smysluplný a hodnotný život. Brichtín (1999) zdůrazňuje, že vliv životního cíle se odráží i v chování člověka.<sup>56</sup>

---

<sup>53</sup> Srov. HALAMA, Peter. *Zmysel života z pohľadu psychológie*. Bratislava: SAP – Slovak Academic Press, s.r.o., 2007. s. 97.

<sup>54</sup> Alfred Adler se ptá a hned si odpovídá: „Co se stalo s lidmi, kteří ničím nepřispěli k prospěchu celku? Odpověď zní: Nezůstalo po nich ani stopy. Nezůstalo z nich nic, rozplynuli se tělesně a duševně. Spolkla je zem. Stalo se s nimi to, co s vyhynulými živočišnými druhy, které nedokázali navázat harmonické vztahy s kosmickými podmínkami. Nepochybně je v tom skrytá zákonitost, jako kdyby inkvizitorský vesmír rozkázal: Pryč s vámi! Nepochopili jste smysl života. Nemáte šanci na budoucnost!“ Pozn. volně přeloženo ze slovenštiny. Srov. tamtéž, s. 13.

<sup>55</sup> Srov. DE SAINT-EXUPÉRY, Antonie. *Malý princ*. Praha: Albatros, 1984. s. 73-75. „Vy se mé růži vůbec nepodobáte, vy ještě nic nejste,“ řekl jim. „Nikdo si vás neochočil a vy jste si taky nikoho neochočily. Jste takové, jako byla má liška. Byla to jen liška podobná statisícům jiných lišek. Ale stala se z ní má přítelkyně a teď je pro mne jediná na světě.“... „Jste krásné, ale jste prázdné,“ pokračoval. „Není možné pro vás umřít. Pravda o mé růži by si obyčejný chodec myslel, že se vám podobá. Ale ona jediná je důležitější než vy všechny, protože právě ji jsem zaléval. Proto ji jsem dával pod poklop...právě ji jsem poslouchal, jak naříkala nebo se chlubila, nebo dokonce někdy mlčela. Protože je to má růže. A pro ten čas, který jsi své růži věnoval, je ta tvá růže tak důležitá.“ Stáváš se navždy zodpovědným za to, cos k sobě připoutal. Jsi zodpovědný za svou růži...“

<sup>56</sup> Srov. tamtéž, s. 12-37.

#### **4.3.2 Život s vírou**

Vyšší smysl životu dává víra. Pravá víra pramení z vnitřní síly. Pro takovou víru neexistuje nic bezesmyslného. Nic se jí nemůže zdát být marným, žádný čin nezůstává být nezaznamenan (Wuldgans).

Často si člověk myslí, že jeho život nemá smysl, že jeho činnost postrádá vyšších hodnot. V tomto případě musíme poukázat na to, že je lhostejné, kde člověk stojí v povolání, co dělá; daleko více záleží na tom, jak pracuje, zda místo, na které je člověk postaven skutečně zastává. Důležité není jak velký je jeho akční rádius, důležité je pouze, plní-li okruh svých úkolů. Jednoduchý člověk, který skutečně splnil konkrétní úkoly, které mu ukládá povolání a rodina, je přes svůj „malý“ život „větší“ než třeba „velký“ státník, který může podpisem rozhodnout o osudu lidí, ale rozhodnutí činí nesvědomitě. Výše uvedená slova dokazují, že babičky, které někdy i přes svůj „malý“ život se staly „velkými“, na které vzpomínají nejen vnuci, ale i mnoho dalších lidí.

Záleží také na tom, jak se člověk postaví vůči svému osudu, někdy nezměnitelnému. Kdo se ptá, zda babička chce být nyní babičkou? Pokud rodiče nemají z nějakého důvodu možnost vychovávat děti (psychický důvod, narkomani, nezáměr o dítě), babička je postavena před nezměnitelný osud. Zde jde o to, jak osud na sebe bere, že ho na sebe bere, že ho nese; jak ho však nese, jak ho jako svůj kříž bere na sebe, že ho nese; o to jde.

#### **4.3.3 Svátosti**

Na svátosti můžeme pohlížet z výchovného významu v křesťanském životě a ve vztahu k Bohu, jenž svátostí užívá jako nástrojů své moci a dobroty vůči tvorům. Křesťanské svátosti (mysteria) ve vnějším znamení udělují milost získanou Ježíšem Kristem a jsou tajemstvím. Tajemná síla spojená ve svátosti je větší, její účinnost není patrna na viditelném světě, nýbrž v duši člověka. Výsledek této činnosti je nadpřirozený. Svátosti jsou znamení, to je jedna stránka a druhá stránka je, že jsou to znamení působivá, čímž se liší od jiných znamení. Svátosti působí posvěcení člověka. V každé svátosti dostává

přijímající zvláštní pomoc, odpovídající cíli příslušné svátosti a k dispozici přijímajícího.<sup>57</sup>

Při křtu získáváme nový život. Spása člověka závisí na této první a nejpotřebnější svátosti. „...*nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího.*“ (J 3,5). Křtem se rodíme k novému životu, přijetím bířmování dospíváme, stáváme se celými křesťany, statečnými, schopnými žítí křesťanský život v celé jeho plnosti.

Eucharistie je tajemství ustanovené od Boha, ve kterém pod způsobem posvěceného chleba a vína je přítomno tělo a krev Krista jako pokrm a nápoj duší, jako předmět úcty a klanění. Zaujímá zcela zvláštní místo v křesťanském životě. Eucharistií jako svátostí dává Bůh člověku vše, co má, sama sebe. V Eucharistii je obsažena všechna láska Boha k člověku a všechna úcta člověku k Bohu. Eucharistie sytí duši, občerstvuje ji a uvádí v duchovní radost. Bůh tolik miluje člověka, že dopustí-li se člověk nějaké křivdy, může vykonat nápravu a ve svátosti smíření se smířit s Bohem.<sup>58</sup>

#### 4.3.4 Hodnoty života

Život člověka má svůj smysl až do „in ultimus“ – tedy dokud dýchá; dokud je při vědomí, nese odpovědnost vůči hodnotám, i kdyby to byly pouze hodnoty postoje. Pokud má vědomí, má odpovědnost. V životě se hodinu od hodiny mění příležitost obrátit se hned k hodnotě tvůrčí, jindy k hodnotě prožitkové.<sup>59</sup>

Otázku po smyslu života, ať už je položena výslovně, nebo zůstává nevyslovena, je možno označit jako specificky lidskou. Je to výraz lidského bytí vůbec – výrazu toho nejlidštějšího v člověku. Otázky po smyslu života se

---

<sup>57</sup> Srov. DACÍK O.P., Reginald M. *Bůh ve svátostech*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1940. s. 6-17.

<sup>58</sup> Srov. tamtéž, s. 62-87.

<sup>59</sup> Srov. FRANKL, Viktor Emil. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 1996. s. 61-63. V. E. Frankl (1905–1997) je zakladatelem III. Vídeňské psychotherapeutické školy, tzv. logoterapie, což lze volně a ne zcela výstižně přeložit jako „léčba smyslem“. Pro Franka je logos transcending smysl života.

rozvíjejí typickým způsobem nikoli pouze v letech dospívání, ale děje se to občas také osudově, třeba nějakým otřesným zážitkem.<sup>60</sup>

Smysl života a hodnoty života se mění den ze dne, od osoby k osobě. Přichází neočekávané situace a člověk se musí rozhodnout pro nějaké řešení. Smysl života se mění, ale nepřestává být. Vždy máme svobodnou možnost volit mezi prázdnotou a dalším přijímáním svého života.

Vedle postojových hodnot, o kterých již byla řeč, hraje významnou roli přijímání zážitků ze světa. Láska, krása, dobro – to jsou hodnoty trvalého charakteru. Frankl chápe zážitkové hodnoty, které jsme dříve prožili, jako důležitou součást naší existence, kterou nám nikdo nemůže z našeho života vymazat. Píše, že život nemůže ztratit smysl už jen tím, co jsme prožili, co jsme dokázali překonat. Na každé situaci lze nalézt něco příjemného, být s někým, mít si s ním co říci, povykládat si s vnukem, vzít ho na poznávací zájezd. Nechat se okouzlit vnukovou fantazií a část jeho snů a ideálů přenést do svého života.<sup>61</sup>

#### 4.4 Pomíjivost času

Skutečný význam lidského bytí nezávisí na množství peněz, které člověk během svého života vydělal, nezávisí to ani na profesionálním postavení v práci, na množství vlivných známých, na hmotném majetku, který vlastní. Mnoho lidí tak prahne po majetku, že si nevšimnou jeho pomíjivosti na věčnosti a nevěnují pozornost pokladům, které mají hodnotu u Boha.<sup>62</sup> Neuvědomují si, že by měli žít teď a tady, starat se o své děti a vnuky.

---

<sup>60</sup> Srov. FRANKL, Viktor Emil. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 1996. s. 43-50.

<sup>61</sup> Srov. *Rodinný život*. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2010, roč. 20, č. 3. Motivační životní hodnoty, s. 17-18.

<sup>62</sup> „Prodejte, co máte, a rozdejte to. Opatřete si měšce, které se nerozpadnou, nevyčerpatelný poklad v nebi, kam se zloděj nedostane a kde mol neničí.“ (L 12,33).

Uplynulý čas nejde vrátit zpátky, ale to co se v něm stalo je nedotknutelné a nezranitelné. A tak se ukazuje plynoucí čas nejen jako lupič, ale také jako opatrovník. Pomíjivost existence nemusí být nikterak pesimistická. Všechno dobré, všechno krásné z minulosti je uchováno. Na druhé straně je však každá vina a každé zlo – po celý život – ještě vykupitelné. Rozhodně tomu není tak, jako by tu byl hotový film, film tohoto světa se teprve natáčí. To znamená, že minulé – naštěstí – se nepohybuje a budoucí – naštěstí – je otevřeno, je postaveno před odpovědnost člověka.<sup>63</sup>

#### 4.4.1 Vzpomínka na dětství

Vzpomínka na dětství nemusí být vždy časem ráje. Opuštěné, nepochopené děti, přísní rodiče, zanechávají v dětské duši jizvu. Přesto se vzpomínka na dětství stává tím nejsilnějším v životě, co dává našemu vnímání do rukou určitá kritéria k posuzování jednání na celý život. Vytváří se zde základní struktury našeho vnímání, vnímání dobra a zla. Zážitky z dětství mají v sobě prvky viděné poprvé, jsou vyvýšeny jako základní a vzorové. Proto se také často „utíkáme do dětství“, kde hledáme pohlázení po duši, kde jsme chráněni před krutostí světa, před smutkem a depresemi. Časem si vzpomínky idealizujeme. Při zpětném pohledu však vyniká to, co má skutečně váhu, je pro nás důležité a dobré.<sup>64</sup>

#### 4.4.2 Babička a čas

Babička nevědomky vstupuje do podvědomí vnuků, kteří si ji uchovají v paměti i navzdory pomíjivosti tohoto života. Tak i vůči pomíjivosti času, kdy

---

<sup>63</sup> „Odpovědnost je to, k čemu je někdo „tažen“ a od čeho se člověk „odtahuje“. Když se ponoříme do propasti odpovědnosti, pojme nás hrůza: je něco hrozného kolem odpovědnosti člověka – současně však něco nádherného. Hrozné je vědět, že v každém okamžiku nesu odpovědnost za okamžik následující; že každé rozhodnutí, nejmenší tak jako největší, je rozhodnutí na „celou věčnost“, že v každém okamžiku uskutečňuji nebo ztrácím nějakou možnost, možnost právě tohoto okamžiku. Všechny ostatní jsem však tím už také současně zavrhl, odsoudil k ne-bytí, a také to „na celou věčnost“. Je to však nádherné: vědět, že budoucnost, má vlastní a s ní budoucnost věcí a lidí kolem mne, nějak – i když třeba v malé míře – závisí na mém rozhodnutí v každém okamžiku. Co tímto rozhodnutím uskutečním, to zachraňuji do skutečnosti a zachraňuji před pomíjivostí.“ FRANKL, Viktor Emil. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 1996. s. 50-51.

<sup>64</sup> Srov. ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 79.

věci stárnou a ztrácejí na hodnotě, neodnáší v zapomnění babiččina slova. Mnohokrát se vyřčená slova objevují v mysli (paměti) vnuků až v průběhu času. Jak člověk dozrává, tak věci postupně zjevují svou hodnotu. Dobrotou si babička získá srdce svých dospělých dětí a jejich potomků. Vztahy rostou a vytvářejí se v průběhu času nebo zanikají a umírají. V kladném případě vzniká sympatie, důvěra a rodí se pouto přátelství. Babička svou zkušeností, kterou získala během svého života, lépe rozeznává dobro od zla a svou citlivostí tak může nenásilně směřovat výchovu svého vnuka a prosazovat dobro. Babičky se lépe umí vcítit do svých vnuků, rozpoznají jejich sny, touhy a lásky a dovedou z nich vybrat to dobré. Nevzniká zde propast mezi starým a mladým člověkem, ale vzájemná harmonie, sympatie a pochopení. Citlivě reaguje na potřeby mladého člověka. Vytváří spontánní přátelství.<sup>65</sup>

---

<sup>65</sup> Srov. ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 111-120.

## 5. VLIV BABIČKY PŘI VÝCHOVĚ

Vliv babičky při výchově vnuka má mnoho kritérií. Mnoho záleží na samotné babičce, kolik času je schopna a ochotna vnukovi věnovat. Velmi důležitou roli hraje vztah mezi babičkou, rodiči a vnukem. Důležitá je i vzájemná komunikace a empatie.

### 5.1 Generace prarodičů, rodičů a dětí

Generace prarodičů, rodičů a dětí se od sebe stále více liší, ke změnám dochází rychleji než dříve.<sup>66</sup> Nová generace rodičů určuje svá pravidla a prarodičům většinou vytýkají staromódnost.<sup>67</sup> Prarodiče dětem poskytují materiální pomoc, aby si mohli dopřát to, na co sami ještě nemají. Chtějí se podílet na výchově svých vnuků<sup>68</sup> a rodiče jim výchovu svých dětí rádi svěřují. Čeká je práce, kterou když odmítnou, už ji nikdy nedostanou. V práci se jim mimořádně daří, kariéra roste, přibývá peněz, ale to nejdůležitější, čas pro děti rodiče nemají.

#### 5.1.1 Čas pro vnuky

Babička na rozdíl od svých dětí má více času na své vnuky. Ví, že dítě je třeba brát vážně a vychovávat z něho autonomní osobnost, kterou ovlivňují, ale

---

<sup>66</sup> Dříve nosily babičky šátky, pletly na vnoučata svetříky. Nyní už babičky nechodí v šátku, nepatří k nim houpací křeslo a pletací jehlice. Dnes převážně nosí značkové oblečení, dělají jógu, používají krémy na hubnutí a decentní make-up. Lichotí jim, když si vyjedou s kočárkem, že je lidé považují za maminku dítěte.

<sup>67</sup> „Určitě jsi zapomněla protáhnout dudlík sterilizátorem.“ LOWEOVÁ, Shirley. *Babička 21. století*. Praha: FRAGMENT, 2008. s. 12. „Babička dle svého obyčeje pobídla hosty, by se posadili, a přinesouc chléb a sůl, podala s celou upřímností, aby si vzácné paní ukrojily. Paní Prošková příjdouc viděla hned, že babička chybila proti panským obyčejům“... „Kdo u mne nepřijme chléb a sůl, ten není hoden, bych mu židle podala. Ale dělej si, jak ty chceš, já vašim novotám nerozumím.“ NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. r. o., 2003. s. 34.

<sup>68</sup> Sluně [online]. Prarodiče chtějí vychovávat. c2008 [cit. 2012-10-31]. Dostupný z [www.slunec.webnode.cz/aktivita-pro-seniory](http://www.slunec.webnode.cz/aktivita-pro-seniory)

nemanipuluji s ní. Babička se dovede vcítit do svého vnuka, vychovává srdcem, čerpá ze svých zkušeností se svými dětmi. Knihy, odborníci, přátelé, na které se obrací rodiče, mohou jen poradit, ty se mají brát s rezervou a více se musí důvěřovat svému úsudku.

Babička nechává dětem více času pro vlastní vnímání a zážitek, aby měly dost času pro nové objevy. Neruší proces vnímání tím, že jim hned začíná všechno vysvětlovat. V dětském vývoji má všechno svůj čas. Nechává jim čas na objevování něčeho nového, co ještě neznají, fascinujícího. Hledají i náboženský smysl, objevují, zkoumají – to co dělá život zajímavým. Síla fantazie je velká a živá, jestliže není nijak omezována. Děti, které dovedou vnímat maličkosti, zůstávají otevřené pro zážitky, dovedou život prožívat, mají bohatý život.<sup>69</sup>

Babička je vždy ochotna a připravena podat vnukovi pomocnou ruku. Od rodičů se někdy rady přijímají hůře, než od babičky, která se na svět a mladé dívá jinak. S nadhledem, s moudrostí, s nabytými zkušenostmi, s klidem a pokojem.<sup>70</sup> Nepotřebuje dávat příkazy, nevnučuje pravidla, ale učí vzorům, toleranci. Umí vnukům naslouchat, udělá si pro ně čas, zná odpovědi na všelijaké všetečné otázky.

Babičky jsou nositelem moudrosti. Často používají přísloví<sup>71</sup> a přirovnání,<sup>72</sup> která se hodí v daných událostech. Předávají tak moudrost a odkrývají smysl života. Ježíš mluvil k apoštolům a lidem v podobenství, aby ho lépe pochopili.<sup>73</sup> Příklad předurčuje předpověď budoucího vývoje a nabízí

---

<sup>69</sup> Srov. CHYTILOVÁ, Ludvika. *Duchovní život dítěte*. Olomouc, 2011. Bakalářská práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 19.

<sup>70</sup> Srov. ŠIKLOVÁ, Jiřina. *Dopisy vnučce*. Kalich, 2007. s. 14.

<sup>71</sup> Koho Pan Bůh miluje, toho křížkem navštěvuje.

<sup>72</sup> Drobtý patří do ohníčku, sic duše v očištění pláče.

<sup>73</sup> Podobenství o hořčičném zrně. „Čemu se podobá Boží království? Je jako hořčičné zrnko, které člověk zasal do své zahrady; vyrostlo, je z něho strom a ptáci se zahnízdili v jejích větvích.“ (L 13,18-19).

možné řešení. Nejsou však ideologickými černobílými návody na řešení života.<sup>74</sup>

### 5.1.2 Zapojení prarodičů v jiných státech

Prarodiče, zvláště babičky, se i v jiných státech<sup>75</sup> zapojují do péče o své vnuky. V zemích jako Holandsko, Dánsko, Švédsko a Francie vykazují velký podíl babiček, které samy hlídají vnoučata. Státy na jihu Evropy (Itálie, Španělsko) vykazují tento podíl značně nižší.<sup>76</sup> Prarodičovství se tak stává pokračováním genderových norem mateřství. Ženy fungují jako „tmelící prvek“, což posiluje jejich angažovanost v péči o vnoučata.

Zvyšující počet rozvodovosti a rodin s jedním rodičem zvyšuje počet „hlídacích babiček“ v rodině. Často se stávají určitými „náhradními“ rodiči. Relativně nízký věk odchodu do důchodu spolu se zvyšující se délkou dožití otvírá prostor pro aktivnější a časově delší budování vztahu s vnoučaty. Povahy vztahu jsou konstruovány skrze vzájemné citové pouto, kde vnuci a babičky vystupují jako autonomní aktéři.<sup>77</sup>

## 5.2 Vztahy

Jak již bylo řečeno, jedny z nejdůležitějších hodnot mezi lidmi jsou vztahy. Vzájemné vztahy mezi rodiči, dětmi, babičkou, dědou, sourozenci, kamarády, juniory, seniory, komunikace mezi lidmi, společná setkávání.

Důležitý je vztah „já“ – „ty“. „Já“ není možné bez „ty“ a „ty“ není možné bez „já“. Kdykoliv přemýšlím, přemýšlím vždycky já – i když si to výslovně

---

<sup>74</sup> Srov. ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 93.

<sup>75</sup> Studie vznikla za finanční podpory Grantové agentury České republiky (grant č.403/09/0038).

<sup>76</sup> Trochu jiný pohled ale nabízí srovnání intenzity péče. Počet prarodičů, kteří hlídají vnoučata každý týden nebo častěji, se ve Švédsku a Dánsku pohybuje kolem 20%, ale ve Španělsku, Řecku či Itálii je podíl až dvojnásobný.

<sup>77</sup> Srov. KREISOVÁ, Jana. *Sociologica – andragogica*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2009. Problémy ohrožení skupin. Mezigenerační vztahy v rodině. s. 11-13.

neuvědomuji. Na tom založil Descartes svoji filosofickou jistotu. To neznamená, že bychom byli egocentrici nebo dokonce sobci. Moje přemýšlení vychází ze mne a ke mně se zase vrací (kdo by za mne přemýšlel?). Na světě však nejsme sami. Jsou tu druzí lidé, babička s dědou a naši rodiče, bez kterých bychom se v dětství neobešli.

Ve vztahu „já“ – „ty“ stojí proti sobě dva určití lidé, každý sám, a tak vzniká jistá odpovědnost za to, co si řekneme a uděláme. V setkání s „ty“ nemluvím jen „já“, nýbrž musím také naslouchat. „Ty“ mne stále vyvádí z mých vlastních myšlenek a nutí přemýšlet o věcech, na které jsem sám nepřišel. Proto má skutečný rozhovor takovou cenu. „Já“ – „ty“ jsou možné jen prostřednictvím vzájemného dialogu. Symetrický vztah nastavuje každému „já“ jakési zrcadlo: „já“ vidím „tebe“, ale přemýšlím i o tom, jak ty vidíš „mne“. Pokud mi na tom záleží, snažím se to nějak ovlivnit. Na „tobě“ mohu pozorovat totéž, tak se před sebou navzájem jaksi odhalujeme a hlouběji poznáváme. Vůči babičce jako jedinému a určitému člověku mám „já“ důvody se stydět, pokud jsem v něčem selhal, pokud jsem babičku zklamal. Babičce se mohu svěřit a počítám s tím, že to nikomu neprozradí.

Vztah v lidském světě hraje velmi důležitou roli.<sup>78</sup> Základem při utváření vztahů rodič – dítě je, aby rodiče dítě přijali. To by mělo být samozřejmostí, ale ve skutečnosti to tak nemusí být.<sup>79</sup> Oba rodiče musí přijmout dítě takové, jaké je (i s jeho chybami, mentálním nebo duševním postižením).

Vztahy mezi prarodiči, rodiči a vnuky nechápeme jenom jednostranně, tzn., že chování dětí je důsledkem výchovných metod rodičů nebo prarodičů. Tyto vztahy, jako i jiné lidské vztahy jsou obousměrné. To znamená, že prarodiče nebo rodiče ovlivňují děti, jejich osobnost a temperament. Zpětně

---

<sup>78</sup> Srov. SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. vydání. Praha: Vyšehrad, s.r.o., 2010. s. 63-66.

<sup>79</sup> „*Moje maminka neměla povahu na to, aby se starala o dvě malé děti, v tom si myslím s babičkou moc nerozuměly. Ta byla hospodyňský typ, u ní zůstávala rodina na prvním místě, ale maminka žila především společensky.*“ HAŠKOVÁ, Coolidge Eliška. *Pět amerických prezidentů, česká babička a já*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s.r.o., 2005. s. 21.

chování dětí může ovlivňovat rodiče, prarodiče a přetvářet je. Babička ovlivní vnuka a vnuk nakazí babičku svým bezstarostným mládím.

Dorozumět se s bližním můžeme jen na základě otevření se druhému člověku, vcítění se do druhého člověka, sdílení s ním toho, co ho sužuje, z čeho má radost. Navázání vztahu je možné na základě přátelského dialogu.<sup>80</sup> Dialog mezi rodiči a babičkou není jen výměna názorů a informací, ale rozhovor kam dáváme své nitro i své city. Vyspělost jednotlivců rozhoduje o tom, jaké panují mezi prarodiči, rodiči a vnuky vztahy.

### **5.2.1 Vztah babička – rodiče – vnuk**

Rodiče musí uspokojovat materiální i citové potřeby dítěte, aby se dítě cítilo jisté a bezpečné. Pokud dítě vychovávají současně i prarodiče, je nutné stanovit pevná pravidla, která se musí dodržovat. Prarodiče a rodiče by měli být vzorem při dodržování těchto pravidel a norem. Důležité je, aby rodiče byli jednotní.<sup>81</sup>

### **5.2.2 Přijmout a rozumět dítěti**

Pro babičku ani rodiče není snadné a lehké dítě přijmout s jeho názory a touhami. Někdy očekávají, že dítě bude mít jiné vlastnosti, bude ve všem vynikat a splní jejich neuskutečněné dětské sny. Přijmout dítě, porozumět jeho nitru definuje Carl Rogers jako praktický a pozitivní postoj pro rozvíjení osobních vztahů. Přijmout znamená osvojit si bezpodmínečně přátelský pohled, který nikdy neodsuzuje, nevládne a nikdy se nijakým způsobem nesnaží ovládnout nebo manipulovat dítětem. Vnitřně porozumět vnukovi znamená schopnost vidět věci skrze nitro vnuka, tak jak je vidí on a dát mu najevo, že to takto vidíme. C. Rogers tvrdí, že tento přístup umožňuje vytvářet pozitivní vztahy nejenom mezi blízkými rodinnými příslušníky (dětmi, rodiči, sourozenci, babička, dědeček, vnuci), ale i mezi lidmi, skupinami lidí nebo mezi národy.

---

<sup>80</sup> Srov. JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2005. s. 194-195.

<sup>81</sup> Srov. SMAHEL, Rudolf. *Učitel a jeho žáci*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. s. 25-26.

Přijetí dítěte je v případě rodičů někdy velmi složitá záležitost. Pokud dítě nesplňuje jejich očekávání, rodiče mají s akceptováním dítěte problémy. Přijmout dítě, znamená dítě milovat upřímně a přijmout rozdíl mezi možnostmi dítěte a naším očekáváním.<sup>82</sup> Dítě musí zakusit, že je rodiči, babičkou a dědou vítáno, přijímáno a milováno.

### 5.2.3 Prostředí

Hodně dětí žije v domácím prostředí, které jim neposkytuje dostatečnou oporu a příliš málo dětí má možnost kontaktu s osobou, která je vzorem toho, jaký by dospělý člověk měl být. Řada dětí žije v prostředí, kde se osobní interakce omezuje na minimum a kde nedostanou nic kromě střechy nad hlavou, oblečení a jídla. Nemají možnost si popovídat o svých pocitech, starostech a radostech. Rodiče mají jiné zájmy. Pokud není v blízkosti babička, která dítěti se zájmem naslouchá a komunikuje, velká část těchto dětí začne být závislá na skupině svých vrstevníků, protože jim poskytují nějakou zpětnou vazbu.

Děti potřebují dospělé, s nimiž se mohou identifikovat, které mohou napodobovat a vážit si jich. Na své cestě potřebují dospělé průvodce a své vrstevníky.

V některých rodinách je situace komplikována. H. Stephen Glenn a Jana Nelsen hovoří o tom, že mnohé děti nestráví s dospělými ani deset minut denně, kdy by jim nebylo něco nařizováno, příkazováno nebo rozkazováno. Děti pak nemohou vyrůst v sebejisté, schopné a klidné jedince.<sup>83</sup>

### 5.2.4 Komunikace

Vzájemné vztahy mezi lidmi se do jisté míry odvíjí od komunikace. Možnosti, kterými člověk disponuje v komunikaci<sup>84</sup> a kterých může využít i

---

<sup>82</sup> Srov. SMAHEL, Rudolf. *Učitel a jeho žáci*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. s. 45-46.

<sup>83</sup> Srov. tamtéž, s. 8-12.

<sup>84</sup> Srov. VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, s.r.o., 2000. s. 17. Komunikaci definuje např. jako „proudění informací z jednoho bodu (ze zdroje) k druhému bodu (příjemci), ale „communicare“ původně znamenalo „vespolné účastnění“ a „communico“ znamenalo

zneužít, souvisí na jedné straně s kvalitou jeho individuálního života (s charakterem, svědomím, dovednostmi), na straně druhé, v makroměřítku, s civilizačními změnami v historii lidstva. Člověk je v tomto směru velmi učenlivý a schopný. Rozmanitými možnostmi může komunikováním měnit sám sebe, své bližní a zásadně pozměnit i svět. Komunikace formuluje postoje. Dokáže uchlácholit a zbrzdit druhého v jeho odhodlání, provokovat, iniciovat, přesvědčit o pravdě i věrohodně šířit lež.<sup>85</sup>

Smyslem komunikace je dorozumět se a případně pozměnit svůj „vnitřní kontext“ v myslí, ve vědomí i nevědomí. Obohatit ho o pocit sounáležitosti, vnést do něj novou informaci. Informace, které přijímáme, nás tvarují, přetvářejí, rozšiřují či přetváří naše poznatky, postoje a emoce. Je na nás, abychom informace zdravě filtrovali.<sup>86</sup>

Komunikace mezi babičkou a vnuky hraje velmi důležitou roli.<sup>87</sup> Podle tónu hlasu, pohledu, úsměvu, tváře, řeči a gest vnuci poznají, co jim babička sděluje. Zda je chválí či kárá. Dalo by se říci, že komunikace je chování, které ovlivňuje a je ovlivňováno ostatními.<sup>88</sup>

Někdy se snaží dítě (vnuk) z různých důvodů „ne“-komunikovat, ale i mlčení, odtaživost, vzdor, nehybnost (posturální mlčení) je vlastně komunikací.

---

„činit něco společným, společně něco sdílet.“ Neznamenal to jen sdílení informací, ale i podílení se druhých třeba jen tím, že jsou přítomni.

Srov. SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. vydání. Praha: Vyšehrad, s.r.o., 2010. s. 291. Komunikace (z lat. „communico“, činím společným, sdílím, sděluji) je takové vzájemné jednání mezi lidmi, jehož cílem je „sdílené porozumění, příp. prostředky pro takové jednání. Ve společnosti rovných je nezbytnou podmínkou koordinace činností, kooperace, rozdělování. V běžném smyslu sdělování, přenášení informací.

<sup>85</sup> Srov. VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, s.r.o., 2000. s. 11. Analytik komunikace, psycholog Paul Watzlawick (1998), podrobně dokládá, jak tlumočníci politiků mohli ovlivňovat lidské dějiny včetně vyhlášení válek, uzavírání či udržování příměří. Někdy stačí vypustit jediné slovo nebo doprovodit překlad vlastním výkladem, posunout intonací a důrazem význam věty apod. Schopný tlumočník dokáže s přibájeným překladem usmířit nepřátelené strany. Podobnou mocí komunikování disponují novináři, rodiče při výchově dětí, učitelé i ti, kdo jsou momentálně módními vzory.

<sup>86</sup> Srov. tamtéž, s. 13.

<sup>87</sup> V latinské větě *communicare est multum dare* – „komunikovat znamená mnoho dávat“.

<sup>88</sup> Srov. JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2005. s. 181.

Vnuk či babička nemohou nekomunikovat. Slova, mlčení, chování je vyjadřování nějakého sdělení, postoje, které ovlivňuje další komunikaci.<sup>89</sup>

### 5.2.5 Emoce

Komunikaci babičky a vnuka a jiných osob ovlivňují emoce. Rozpoložení druhého člověka poznáme podle tzv. „nonverbálních znaků“. V komunikaci se skrývají v zabarvení hlasu, napjatém obličejí, v afektovaném chování, v úsměvu. Kolikrát se stane, že slova nenaznačují žádný problém, naopak jde o laskavé sdělení, které zanechá divný pocit, protože tón hlasu a výraz obličeje vypovídá o opaku. Ve světě emocí lze rozeznat šest konstelací, které jsou vždycky a všude a zaujímají významné místo v každodenním životě. Jedná se o strach, smutek, hněv, odpor, překvapení a radost. Emoce<sup>90</sup> je vždy spojena s viditelnými projevy, jako jsou bledost nebo ruměnek, zrychlený dech, bušení srdce. Je to spontánní a vesměs krátký fyziologický projev. Naproti tomu cit je poměrně stálý a trvalý citový vztah, spojený s mentálními představami. Lidé, kteří postrádají schopnost prožívat emoce, přijímají neadekvátní rozhodnutí a nedokáží rozhodnout, jaké jsou jejich priority.<sup>91</sup> Babička může přispívat k emoční vyrovnanosti dítěte tím, že nabízí dítěti bohatý rejstřík pozitivních emocí, popř. tím, že mu umožní být s alternativním vzorem. Babička dokáže vnímat množství pocitů, které vnuci prožívají: radost, hněv, netrpělivost, vzrušení, nadšení atd. Emoce zaujímají u našich vnuků významné místo a jsou většinou původcem jejich chování. Pokud je vnuk vhodně podporován, získává lepší schopnost zvládat svoje emoční výbuchy, učí se je poznávat a vyjadřovat slovně s pomocí svého intelektu.<sup>92</sup>

---

<sup>89</sup> Srov. WATZLAWICK, Paul; BAVELASOVÁ, Janet Beavin; JACKSON, Don D. *Pragmatika lidské komunikace: Integrační vzorce, patologie a paradoxy*. Brno: NEWTON Books, a.s., 2010. s. 51-53.

<sup>90</sup> Srov. SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. vydání. Praha: Vyšehrad, s r.o., 2010. s. 263. Emoce (z lat. E- motus, pohnutý), bezprostřední citové hnutí (strach, radost, zlost apod.), někdy prudké a přechodné, jindy trvalejší povahy, obvykle podnícené nějakým předmětem či tématem.

<sup>91</sup> Srov. LUSSO, Vittoria Cesari. *Prarodiče, rodiče a vnoučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha: Portál, 2011. s. 23-24.

<sup>92</sup> Srov. tamtéž, s. 27-29.

## 5.3 Identita dítěte

Od samého narození je znát individuální charakter dítěte. K utváření zdravé identity dítěte napomáhá přítomnost rodičů, prarodičů a sourozenců. Naše identita má od samého počátku dvojí tendenci: přibližovat se k ostatním, abychom našli lásku, a vzdalovat se od nich, abychom si potvrdili svou rozdílnost. Cílem přibližování je najít příslušnost, cílem vzdalování vyjádřit naši identitu. To, jak si tento dvojí pohyb osvojíme je významné pro naše budoucí vztahy v životě.

Rozvinout vlastní osobnost a stát se sám sebou je základní lidskou potřebou, za jejíž nenaplnění musíme draze zaplatit. Stát se sebou samým umožní člověku pocít, že našel smysl svého života a své místo ve světě.<sup>93</sup>

Zdravá identita spočívá na zdravé sebeúctě<sup>94</sup> a lidské důstojnosti.<sup>95</sup> Je v ní obsažena důvěra v sebe a hodnota, kterou si přisuzujeme. Láska k sobě nám umožňuje právo být sám sebou, aniž bychom čekali na schválení od ostatních. Dovolí nám žít podle svého rozhodnutí a přesvědčení.

### 5.3.1 Osobnost

Člověk je kompletním výrazem mnoha vlivů, jak vnitřních, tak vnějších. Ve velké míře je také tím, co ze sebe sám udělá. Kromě dědičnosti, pohnutek, afektivity, prostředí, je v jedinci vrozená schopnost volit, rozhodovat se podle určité linie, samostatně si naplánovat svůj osud. Je ovšem pravda, že své rysy, postoje, charakteristické známky si člověk nemohl svobodně zvolit. Ale také je pravda, že osobní faktory mohou být ve velké míře ovlivněny procesem seberozhodování, schopností sebekontroly a ovlivňováním blízké osoby. Zde

---

<sup>93</sup> Srov. CORNEAU, Guy. *Anatomie lásky*. Praha: Portál, s. r. o., 2000. s. 25-28. Stát se sebou samým je základem toho, čemu švýcarský psychoanalytik Carl Gustav Jung říká *proces individuace*.

<sup>94</sup> Srov. SMAHEL, Rudolf. *Učitel a jeho žáci*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. s. 22-23. Sebeúcta (sebeocenení) je osobní dimenze, kterou osoba pozitivně uvažuje o sobě samé. Je to osobní vnímání vlastní hodnoty. Osoby s vysokou sebeúctou mají důvěru ve své vnímání a úsudek a věří, že mohou něčeho dosáhnout. Naproti tomu děti přísně vychovávané anebo odmítané mají malou sebeúctu.

<sup>95</sup> Srov. tamtéž, s. 22. Pojem lidské důstojnosti vychází z filosofie napsané ve Všeobecné deklaraci lidských práv.

záleží na tom, jak babička vnímá svět, jaké priority má v žebříku hodnot života a jakým směrem chce vnuka vésti. Většinou se z vnuků snaží vychovat zralou osobu po všech stránkách, hlavně po stránce citové.

### 5.3.2 Pojetí osobnosti

Osobností, podle psychologického pojetí, je každý člověk od té doby, kdy jeho psychika začne vykazovat specificky lidskou formu fungování v určité etapě raného dětství. K jednotnému pojetí definice osobnosti se nedospělo.<sup>96</sup> Různá pojetí předmětu vedla k tomu, že dnes existují rozdílné pojetí osobnosti v psychologii.<sup>97</sup>

Joy Paul Guilford (1959) definuje osobnost jako „jedinečný vzorec rysů“, Edwin Ray Guthrie (1944) ji definuje jako „systém zvyků“, Raymond Bernard Cattell (1965) jako „chování člověka v určité situaci“.<sup>98</sup>

Edward Osborne Wilson (1978) tvrdí, že chování člověka je ovlivněno geny, které působí na mozek.<sup>99</sup> Chováním, jako je altruismus (nesobecký obětavý vztah k druhým lidem, nezištné jednání ve prospěch druhých), tvořící podstatu křesťanské etiky, lze ovlivňovat jak svoje děti, tak i potom svěřené vnuky.

### 5.3.3 Smysly

Ne vždy všechno vidíme svými smysly. Máme dvě oči, které fungují podobně jako televizní kamery a podávají nám prostorový obraz okolí. Máme uši a slyšíme zvuky, tj. akustické tlakové vlny ve vzduchu. Máme čich, chuť, hmat, schopnost orientace, víme kde je nahoře a kde dole, máme smysl pro

---

<sup>96</sup> Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Managemnt Press, Profit, a.s., 1993. s. 10. G. W. Allport (1937) analyzoval padesát definic osobnosti, dnes existuje kolem patnácti reprezentativních pojetí osobnosti.

<sup>97</sup> Srov. tamtéž, s. 10. Fenomenologové (mentalisté) zdůrazňují, že osobnost je něco, co je za jejími projevy jako jejich podstata, která se plně neprojevuje, co je skryté. Behavioristé naopak chápou osobnost jako postulovaný, z empirie logicky odvozený fenomén a existenci nějaké podstaty popírají.

<sup>98</sup> Srov. tamtéž, s. 11-12.

<sup>99</sup> Srov. tamtéž, s. 17.

rovnováhu. Někdy vidíme jen to, co chceme vidět a slyšíme jen to, co chceme slyšet.

Lidské oko i smysly zachycují jen část skutečnosti kolem nás. Nemůžeme spatřit Boha, který je příliš velký, transcendentní, aby se vešel do našeho poznání. Boha můžeme poznat a poznáváme z jeho díla.<sup>100</sup>

Je ještě jiné vidění, velmi důležité, dalo by se říci nejdůležitější, je však těžce popsitelné. Píše o něm Exupéry ve své knížce *Malý princ*: „*Správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, je očím neviditelné.*“<sup>101</sup> Srdcem také vnímají vnuci babičku více než očima. Dívají se spíše na to, co se skrývá pod tváří než na tvář symbolizující člověka. Před sebou vidí moudrou a laskavou babičku, ne vrásčitou, šedivou stařenku.

#### 5.3.4 Duševní život

Smysly vidíme jen materiální věci, jak jsem se zmínila v minulé kapitole. To podstatné, co v životě je, vnímáme srdcem a duší. Duševní život v průběhu let může růst a růstem může být převyšován, transformován a měněn v nové formy.<sup>102</sup>

Duševním strádáním mohou být postiženy děti vyrůstající v ústavech, nemocnicích, domovech, ale i rodinách, kde dítě je až za hodnotami vnějšího blahobytu, kde není babička, která by se dítěte ujala. Citové ochuzení hrozí tam, kde neprojevují lásku, kde je výchova chladná, knižní, bez citu a sympatií.<sup>103</sup>

---

<sup>100</sup> Srov. KAŠPARŮ, Max. *Malý kompas víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2006. zadní obal knihy.

<sup>101</sup> DE SAINT-EXUPÉRY, Antonie. *Malý princ*. Praha: Albatros, 1984. s. 74. Tato slova jsou tajemstvím lišky, která prozrazuje malému princovi.

<sup>102</sup> Srov. SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 22

<sup>103</sup> Srov. CHYTILOVÁ, Ludvika. *Duchovní život dítěte*. Olomouc, 2011. Bakalářská práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 18.

John Bowlby v monografii s názvem „Mateřská péče a duševní zdraví“ (1951) soudí o dětech, kteří nepoznali mateřskou lásku, „že *poškození, které jednou vzniklo, je již nenapravitelné*“.<sup>104</sup>

---

<sup>104</sup> MATĚJČEK, Zdeněk; LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života*. Olomouc: Panorama, 1986. s. 60.

## 6. CO DÍTĚ OČEKÁVÁ OD BABIČKY?

Někdy od babičky očekávají nemožné, někdy věci, které by měly být v životě běžné a samozřejmé, ale ne vždy tomu tak je. Každé dítě očekává od babičky lásku, porozumění, schopnost naslouchat, shovívavost<sup>105</sup> a zábavu.<sup>106</sup>

Vnuci potřebují někoho, na koho se můžou s důvěrou obrátit. Pokud babičku nečekaně přepadnou, bývá to i proto, že potřebují, aby je někdo vyslyšel. Vnuci potřebují především srdce, které jim rozumí a uši, které dovedou naslouchat. Babička má čas a je shovívavější. Čas, který věnuje vnoučatům, má cenu skryté pokladnice, z níž mohou čerpat při každém setkání. Kéž by tato pokladnice byla bezedná. Je pro vnuky nenahraditelná. Je důvěrnicí s přednostním právem, je pramenem a oni vždy půjdou k prameni. Je také nárazníkem. Babička se musí smířit s tím, že ji nenechají v klidu, že na ni budou tlačit. Na druhé straně kontakt s nimi je pro babičku životodárná koupel v prameni mládí.

Babička touží dělat radost vnukům, dělat pro ně všechno, co nemohla dopřát svým vlastním dětem.

### 6.1 Genetika

Děti přicházejí na svět s geneticky zabudovaným modelem rozumět příbuzenským kategoriím a připravené reagovat na role, s nimiž se budou

---

<sup>105</sup> Srov. NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. r. o., 2003. s. 194. „Děti dobře věděly, že je babička shovívavější než matka, ona k mnohému dětskému šelmovství, co chlapci provedli, oka přimhouřila, nebránila, když si někdy Barunka zaskotačila, proto se jí také se vším svěřily spíše než matce, která dle své přísné povahy vše přísně brala.“

<sup>106</sup> Srov. LOWEOVÁ, Shirley. *Babička 21. století*. Praha: FRAGMENT, 2008. s. 118. „Po výletu rozdováděné děti hlásily rodičům: „To byste neuhodli, co udělala babička!“ Udělala to, že děti vzala k potoku a vnukům předvedla jak se zhoupnout na laně na druhý břeh. Děti odmítly, tak si je vysadila na záda a přenesla přes vodu..., při zpáteční cestě se všichni promočili a děsně si to užívali.“

během života setkávat. Přicházejí s vnitřní znalostí toho, jak má vypadat role matky, otce, babičky, dědy, strýce, tety, sourozence, partnera a v případě potřeby jsou připravené převzít předčasně jakoukoliv z těchto rolí.<sup>107</sup>

## 6.2 Dětské potřeby

Děti potřebují své prarodiče nejvíce mezi třetím a šestým rokem. V té době si dítě začíná uvědomovat svoji osobnost. Rády poslouchají vyprávění babičky z její doby, kdy byla malá jako ony.

Pokud babička nevěnuje vnoučatům dostatek času, vzájemné vztahy mezi ní a vnuky se nerozvíjí. Prarodiče nemají promarnit v tomto období čas, protože děti v pubertě o babičky už tolik nestojí, mají více svých zájmů a zálib.<sup>108</sup>

Materiální potřeby, které vyžaduje fyzické „já“ se dostává skoro každému dítěti. Duchovní a duševní potřeby, které vyžaduje psychické „já“ se dostává malé skupince dětí. Přitom jsou to potřeby prosté, ale životně důležité. Aby bylo dítě šťastné, potřebuje denně popovídání, lásku, pochválení. K libým pocitům také patří tělesné dotyky, pohlazení. Dítě, které trpí nějakým nedostatkem, strádá, vysílá dospělým signál, že není něco v pořádku. Záleží na dospělém, zda signál zachytí, správně odečte a vyhodnotí. Pokud se tak nestane, dospělí se s dítětem začnou mýjet.<sup>109</sup>

### 6.2.1 Láska

Nejdůležitější v životě je láska. Touží po ní nejenom děti a mládež, ale i dospělí. Život je láska, láska je Bůh. Bez lásky život nemá smysl. Žijeme proto, abychom milovali a byli milováni. Nestačí jen milovat, i my potřebujeme cítit,

---

<sup>107</sup> Srov. TÓTHOVÁ, Jana. *Úvod do transgenerační psychologie rodiny: transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení*. Praha: Portál, 2011. s. 91.

<sup>108</sup> Srov. Sluně [online]. Prarodiče chtějí vychovávat. c2008 [cit. 2012-10-31]. Dostupný z [www: <http://slunec.webnode.cz/aktivita-pro-seniory>](http://slunec.webnode.cz/aktivita-pro-seniory)

<sup>109</sup> Srov. CHYTILOVÁ, Ludvika. *Duchovní život dítěte*. Olomouc, 2011. Bakalářská práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s. 14.

že nás někdo miluje.<sup>110</sup> Sv. Pavel učí o lásce, že je „*trpělivá, laskavá, nezávidí, nevychloubá se a není domýšlivá, nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy*“ (1 K 13,4-5). Pouze láska co trvá v dobrém i zlém, dělá člověka člověkem.

Rodiče musí svoji lásku dítěti denně projevovat, dávat důkazy náklonosti a blízkého vztahu k nim. E. Fromm tvrdí, že láska je jediná skutečná potřeba lidské bytosti. Láska je klíčem, který otevře srdce každého dítěte. Projevuje se na všech rovinách lidského bytí, tělesné, osobní i duchovní, je jediným pevným poutem mezi lidmi a posledním zdrojem všeho, co má ve světě skutečnou cenu.<sup>111</sup> Pro církev, která se řídí evangeliem, je láska vším, neboť, jak říká první encyklika papeže Benedikta XVI. „*Bůh je láska*“ (Deus caritas est): „*Z Boží lásky všechno pochází, v ní vše nachází svůj tvar a všechno k ní směřuje.*“ Láska je největším darem, který Bůh dal lidem, je jeho zaslíbením a naší nadějí.<sup>112</sup>

Láska k Bohu a k bližnímu je prvním a největším přikázáním (Mt 22,38). Toto přikázání babička dobře zná. Svou lásku dovede dát Bohu i svým vnukům.

### 6.2.2 Metoda pevného objetí

PhDr. Jiřina Prekopová, (1929),<sup>113</sup> dětská psycholožka a spisovatelka, známá propagátorka tzv. terapie pevným objetím, říká: „*Nejdůležitější je, aby*

---

<sup>110</sup> „*Nás dvě, babičku a mě, spojovalo hodně a já ji opravdu milovala bez výhrad.*“ HAŠKOVÁ, Coolidge Eliška. *Pět amerických prezidentů, česká babička a já*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s.r.o., 2005. s. 23.

<sup>111</sup> Srov. SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. vydání. Praha: Vyšehrad, s.r.o., 2010. s. 294-295. Ve Slovníku filosofických pojmů je láska popisována jako vědomé, účinné a dobrovolné přijetí hodnoty Jiného do vlastního života, ochota být „rukojmím za druhého“ (Lévinas). V platónské tradici se zdůrazňuje, že dokonalejší přitahuje méně dokonalé (jako touha po tom, čeho se mi nedostává, zejména po kráse: řec. *erós*, lat. *amor*). V křesťanské tradici člověk odpovídá na dar existence (života, světa, štěstí, přátelství, rodiny) láskou, tj. oddaností dobru druhého, která žádný další prospěch nečeká (jako oddanost: řec. *Agapé*, latinsky *caritas*).

<sup>112</sup> Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate. Láska v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 9-10.

<sup>113</sup> J. Prekopová, publikuje též pod jménem Jiřina Prekop je autorka populárně naučné literatury z oblasti dětské psychologie a výchovy. (Malý tyran, Děti jsou hosté, kteří hledají cestu, Jsem tu pro lásku, Když dítě nechce spát a další). Myšlenku pevného objetí rozšiřuje po celém světě formou přednášek, seminářů a kurzů. V České republice byla hostem v pořadu Show Jana Krause 9. 9. 2011 a 25. 11. 2011 účinkovala ve 13. komnatě Jiřiny Prekopové. 15. 8. 2012 měla přednášku před plným

v rodinách proudila láska.“<sup>114</sup> Pevné objetí pomáhá v situacích, kdy slova už nestačí. V takových chvílích hovoří emoce a láska, blízký vzájemný vztah. Láska rodičů k dětem, dětí k rodičům, babičky k vnukům a naopak vnuků k babičce, partnerská láska navzájem. Je to láska, která přijímá člověka s jeho chybami. Je to škola lásky, která přinese daleko více užitku než nějaký trest. Pevné objetí je objetí chápající babičky a zlobivého vnuka. Pevné objetí je láska za všech okolností, za jakýchkoliv podmínek – „bezpodmínečná láska“. Důležité je vcítit se jeden do druhého, dotknout se jeho srdce.<sup>115</sup>

Krédo J. Prekopové zní:: „*Vychovávat se má láskou, ne strachem.*“<sup>116</sup>

### 6.2.3 Schopnost naslouchat

S láskou blízce souvisí schopnost naslouchat. Pokud má člověk někoho rád, snaží se vyslechnout jeho přání, prosby, tužby.

Naskýtá se zde otázka: Komu říct o svých problémech? Rodiče často nemají čas nebo jsou příliš přísní. Mezi vrstevníky se musí tvářit suverénně. Je tu babička, která je ochotná poslouchat. Přitom nenápadně sdělí vnukům a vnučkám radu, kterou by od nikoho jinak nepřijali. Vnuk tak vidí věc z jiného úhlu pohledu. Způsob, jakým vnuci v dospělosti jednají a myslí, připodobňují těm, kteří na ně v mládí působili.

---

sálem na olomouckém arcibiskupství. Na poutavé přednášce věnované rodinným vztahům nám prozradila, že kdyby byla babičkou a měla vnoučata, tak tu nebude s námi (myšleno na přednášce), ale bude sedět doma, plést svetříky a vařit vnukům marmeládu a jiné dobrůtky. Srov. Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Jiřina Prekopová [online]. c2013 [cit. 2013-01-24]. Dostupný z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99ina\\_Prekopov%C3%A1](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99ina_Prekopov%C3%A1)> a srov. Pevné objetí podle Jiřiny Prekopové [online]. PhDr. Jiřina Prekopová. c2008 [cit. 2012-10-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.prekopova-pevneobjeti.cz/JiřinaPrekopová/tabid/57/Default.aspx>>

<sup>114</sup> Pevné objetí podle Jiřiny Prekopové [online]. PhDr. Jiřina Prekopová. c2008 [cit. 2012-10-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.prekopova-pevneobjeti.cz/%C3%9Avod/tabid/70/Default.aspx>>

<sup>115</sup> Srov. PREKOP, Jiřina. *Empatie. Vcítění v každodenním životě*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. s. 9-13. Empatie (z řec.) vcítění do druhého, podmínka důvěrné komunikace a vzájemného „porozumění si“.

Srov. SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. vydání. Praha: Vyšehrad, s.r.o., 2010. s. 263.

O pevném objetí vyprávěla Jiřina Prekop v Show Jana Krause 29.6.2012.

<sup>116</sup> Pevné objetí podle Jiřiny Prekopové [online]. PhDr. Jiřina Prekopová. c2008 [cit. 2012-10-15]. Dostupný z www: <<http://www.prekopova-pevneobjeti.cz/JiřinaPrekopová/tabid/57/Default.aspx>>

### 6.3 Vnuci a příbuzní

Vnuci někdy dokáží usmířit příbuzné, kteří se zoufale nedokáží domluvit, a to jen díky tomu, že právě mladí se dívají na věci neotřele. Právě vnuci mnohdy dokážou znovu spojit rozptýlené členy své rodiny. Se svou nedotčenou čistotou mládí mohou iniciovat nová setkání, která se někdy rovnají malým zázrakům.<sup>117</sup> Dovedou usmířit provdanou dceru s matkou a zetěm, i když se již delší dobu nestýkali. Stačí šibalský úsměv vnuka a neodolá babička ani maminka. Kdo by také odolal?

---

<sup>117</sup> Srov. *Rodinný život*. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2010, roč. 20, č. 3. Prarodiče, přijímejte svá vnoučata, s. 21.

## 7. SPOLUPRÁCE RODIČŮ A BABIČKY

Tak jako mladí lidé se dívají zvesela na svět, má být spolupráce rodičů a prarodičů radostná. Vytvářet pohodu navenek můžeme však jen tehdy, pokud ji máme uvnitř sebe. A jestliže máme čisté srdce, pak z toho vychází i čisté vztahy. Dvě slova: stavy a vztahy spolu úzce souvisí. Mám-li v srdci pohodu, klid a mír, tak potom klid a mír produkuji navenek. Ale jestliže jsem sám se sebou v konfliktu a napětí, tak konflikty a napětí ze mě vycházejí. Vždycky platí, že lidské jednání, které je navenek, odpovídá tomu, jak je na tom člověk uvnitř.<sup>118</sup>

### 7.1 Rodina

Narozením prvního dítěte dochází ke zrození trojjediného vztahového systému v rámci dvougeneračního pole rodiny a ke zrození trojjediného vztahu této nové rodiny k původním rodinám obou rodičů. Rodiče slouží jako mediátoři, skrze něž se napojuje emoční pole původních rodin a vytváří vyšší celek transgenerační vztahové triády. Dítě přijímá péči rodičů a prarodičů. Hierarchicky by měla být bližší péče rodičů (ne vždy tomu tak je).

Zrozením nové generace se souběžně zrodí i dvě prarodičovské rodiny. Můžeme hovořit o transgenerační synchronizaci cyklu rodiny. Prarodiče překračováním třetího prahu života uvolňují místo vlastním dětem. Stávají se tak oázou citového bezpečí, rodinného zázemí a pevných vztahových pout.<sup>119</sup>

Rozeznáváme tři druhy rodiny. Rodinu nukleární, kam patří otec, matka, děti; rodinu širší, která zahrnuje širší příbuzenstvo, jako jsou prarodiče,

---

<sup>118</sup> Srov. *IN! Dívčí svět*. Jablonec nad Nisou: Vydavatelství IN s.r.o., 2012, roč. 8, č. 10. s. 7.

<sup>119</sup> Srov. TÓTHOVÁ, Jana. *Úvod do transgenerační psychologie rodiny: transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení*. Praha: Portál, 2011. s. 46.

strýcové, tety, bratrance a sestřenice a rodinu neúplnou, ve které chybí jeden rodič (většinou to bývá otec). Psychologové dnes dochází k tomu, jak důležitá je rodina při výchově dětí a jejich vzdělávání.<sup>120</sup> V případě nefunkční rodiny se může významně na vývoji a výchově vnuků podílet babička a mít na ně velký vliv.<sup>121</sup>

### **7.1.1 Přirozenost člověka**

Aby člověk mohl v rodině zaujmout pevné místo a v případných konfliktech zaujal správné rozhodnutí a řešení, potřebuje poznat sám sebe.

Od dob Sokrata se za nejhlubší smysl vzdělání považuje poznání sebe sama. Chce to dost času, dost příležitostí k rozvinutí jedinečných dovedností, které člověku o sobě samém nejvíce vypovědí; tak vzniká pocit jedinečnosti a důvěry v sebe sama.

Veličina důležitosti pro muže a ženy je jiná. Pro muže je primární úspěch v práci, vliv na okolí. Pro ženy je důležitější druhá veličina a tou je bezpečí a láska. Maminka i babička se cítí být ochránkyní svých dětí, vnuků.<sup>122</sup>

### **7.1.2 Vcítit se do druhého – empatie**

Velmi důležitou roli v mezilidských vztazích hraje empatie. Rozlišujeme dvě složky empatie: kognitivní a afektivní. Kognitivní – poznávací empatie je vnímání stavu druhé osoby pomocí představivosti a to tak, že předvídáme její myšlenky, city a skutky. Afektivní – citová stránka empatie je emocionální reakce na city druhého. Předpokládá vcítění se do citů druhého, tj. vycítění toho, zda určitá situace nebo skutečnost je pro druhého příjemná či nepříjemná. Předpokládá se, že kognitivní a afektivní složka empatie jsou vzájemně spjaté, a

---

<sup>120</sup> Srov. HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Nakl. Budka, 1993. s. 180-181.

<sup>121</sup> HAŠKOVÁ, Coolidge Eliška. *Pět amerických prezidentů, česká babička a já*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s.r.o., 2005. s. 21. „*Chvilé s babičkou byly nejkrásnější čas mého dětství.*“

<sup>122</sup> Srov. CRABB, Larry. *Osobnost člověka*. Praha: Návrat domů, 1995. s. 54 -55.

proto jedna závisí na druhé. Empatie zjednodušuje komunikaci mezi osobami.<sup>123</sup>

Jedno indiánské přísloví říká: „*Nesud' mě, dokud jsi nešel míli v mých mokasínech.*“<sup>124</sup> Člověk musí jít v mokasínech druhého člověka po jeho steskách, aby poznal, jak se mu v botách po cestě chodí. Až když udělá takovou zkušenost, může se vcítit do druhého a lépe mu porozumět.<sup>125</sup>

Vcítění se do vnuků není pro babičku obtížné. Citovou stránkou se může přenést do kognitivní složky a rozpoznat myšlenky svých vnuků. Z pozice babičky, která už leccos zažila, se na své vnuky dívá shovívavěji než jejich rodiče.

## 7.2 Psychické rysy člověka

Charles Darwin si byl vědom skutečnosti, že člověka jako takového neurčují jen tělesné vlastnosti, ale i specifické duševní vlastnosti jako např.: zvědavost, napodobování, pozornost, paměť, fantazie, schopnost rozumově usuzovat a přizpůsobovat své chování pomocí logického myšlení, vyrábět a používat různé nástroje, uvědomovat si sám sebe. Ch. Darwin se nezmiňuje o specificky lidských vášních jako je láska, něžnost, nenávisť, krutost, ctižádost, vděčnost, velkorysost apod.

Pokroky nacházíme u George Gaylord Simpona. Zdůrazňuje vlastnosti, které člověka odlišují od zvířat: inteligenci, přizpůsobivost, schopnost být jedinečnou osobností a socializace. Přesto jeho definice není úplně uspokojivá.

Specifické potřeby člověka se pokusil sestavit Abraham Maslow, když sestavil seznam „základních lidských potřeb“ – fyziologických, estetických,

---

<sup>123</sup> Srov. SMAHEL, Rudolf. *Učitel a jeho žáci*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. s. 36-38.

<sup>124</sup> PREKOP, Jiřina. *Empatie. Vcítění v každodenním životě*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. s. 46.

<sup>125</sup> Srov. tamtéž.

potřeby jistoty, sounáležitosti, lásky, vážnosti, seberealizace, vědění a chápání.<sup>126</sup> Zvlášť pro mládež je nutnost jistoty a sounáležitosti.

### 7.2.1 Nezdravá pouta aneb opičí láska

Rodiče a prarodiče si nikdo nevybírá. Větší část rodičů se na svoje děti těší a má je ráda. Jak se říká: maminka má svoje dítě ráda, ale babička ho miluje. Jsou však i takoví lidé, kteří neradi vzpomínají na své předky a je zřejmé, že některé věci by raději nedědili, případně je ve svém rodu vůbec neměli. K tomu patří různá negativní postižení rodin. Nejčastějším zdrojem zla, které se přenáší z generace na generaci, je prokletí a jeho následky. Jindy zatíží následné generace účast někoho z rodiny na praktikování magie, spiritismu, závislost na drogách či sexuálních zvrácenostech.<sup>127</sup>

Duchovní bída nebo prokletí rodin, které je opakem požehnání, se může projevat např. vícegeneračním narušením rodinných vztahů, chorobnou zuřivostí táhnoucí se rodem, častými pokusy o sebevraždu nebo dědičnými závislostmi.<sup>128</sup>

Přestříhnout pouto, které silně váže dospělé dítě k matce nebo vnučku k babičce, může být traumatické na obě strany, jak popisuje Kenneth McAll v knize Uzdravení rodových kořenů.

### 7.2.2 Konflikty. Stáří versus mládí?

Mezigenerační konflikty patří hned vedle manželských problémů k nejčastějším mezilidským sporům. Psychologové poukazují na to, že jen část jich vyplývá ze skutečného problému – např. rozdílných povah, jejichž majitelé by se neshodli, ani kdyby byli vrstevníci. Starší děti odsuzují rodiče, prarodiče,

---

<sup>126</sup> Srov. FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity*. Praha: Nakladatelství AURORA, 2007. s. 223-224.

<sup>127</sup> Srov. McALL, Kenneth. *Uzdravení rodových kořenů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 11-29.

<sup>128</sup> P. Vojtěch Kodet, O. Carm ukazuje, že anglický psychiatr Dr. Kenneth McAll, při své praxi zjistil, že u některých jeho pacientů neúčinkovala žádná klasická terapie, a při tom se v jejich životě objevovaly zvláštní jevy. Časem zjistil, že by mohlo jít o následky způsobené někým z předků. Jeho zkušenost je cenná právě proto, že je to psychiatr, který byl Bohem doveden ke způsobu jak pomoci těmto lidem sužovaným zlem.

učitele, že jsou staromódní, oblékají se příšerně, jsou přísní. Na druhé straně starší generace hned odsoudí mládež, pokud odhodí papírek na zem, ale pokud to udělá stejně starý člověk, jako by se nic nestalo.

Většina mezigeneračních sporů pramení ze špatného názoru a předpojatých představ o jiných generacích. Slýcháváme: staří jsou špatní, mladí jsou špatní, ale pokud se zeptáme hlasatele, zda má s jinou generací špatné zkušenosti, přizná, že nikoli.

Pro zvládnutí konfliktů<sup>129</sup> je důležitá komunikace, snaha pochopit druhého, tolerance a někdy i kompromis.<sup>130</sup>

### 7.3 Kde domov můj?

Kde domov můj? Čemu říkáme domov? Když ráno otevřu oči, vidím kolem sebe samé známé věci: nábytek, květiny, knihy, okno. To je můj svět, ve kterém se vyznám, kde si dovedu poradit, kde jsem „jako doma“. Malé děti jiný svět neznají a velmi staří lidé na něm lpí.<sup>131</sup> Podle naší hymny je domov tam, kde „vody hučí po lučinách, bory šumí po skalínách, v sadě skví se jara květ“. Proti tomuto příliš materiálnímu pojetí se ohradil spisovatel Keller, který končí svůj román větou: „*Domov nejsou pole a lesy, domov je mír.*“<sup>132</sup> I toto pojetí je příliš jednostranné. V pejorativním významu může znamenat: „Kde je mi dobře, tam je má vlast.“ A to je nelidské. Vždyť dítě srůstá s okolím, ve kterém vyrůstá, má k němu svůj osobní postoj.<sup>133</sup> Skoro každý člověk má rád kraj svého mládí, kam se pak v dospělosti vrací ve svých vzpomínkách.

---

<sup>129</sup> Odvozeno z latinského *conflictus*, což znamená „srazit se spolu“.

<sup>130</sup> Srov. JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2005. s. 26-31.

<sup>131</sup> Srov. SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. vydání. Praha: Vyšehrad, s.r.o., 2010. s. 48.

<sup>132</sup> ŠPIDLÍK, Tomáš. V rozhovoru s Janem Paulasem. *Duše poutníka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. s. 15.

<sup>133</sup> Srov. tamtéž, s. 15.

Domov je místo víry, naděje a lásky, kam se člověk rád vrací, kde se cítí bezpečně, vnímá tam Boží přítomnost. Je to místo, kde má někoho blízkého, koho má rád, na koho se může spolehnout, za kým může kdykoliv přijít, kde má maminku, tatínka, babičku, dědu, sourozence. Je to místo, kde nalézá lásku a pohodu, najde tam pomocnou ruku, pohlazení a pochopení. Tady mu někdo naslouchá a, i když s ním nesouhlasí, neodsuzuje. Je zde vnitřně svobodný. Je to místo, kam se vždy velmi rád vrací a kde nabírám nové síly. Tento domov chce dát i druhým.

Takové místo často vytváří babička. Díky babičce se obydlí, kde bydlí, stane radostným a bezpečným domovem pro rodiče a jejich děti – vnuky babičky. Nalézají zde lásku a pohodu. Babička se tak spolupodílí na výchově vnuků (kladně či záporně). Tvaruje dítě, ovlivňuje jeho příběh a naopak. Dítě dává babičce radost, smysl pro co žít.

## 8. NESNÁZE PŘI KARIKATURÁCH OHLEDNĚ VÝCHOVY DĚTÍ OD BABIČKY

Žijeme v době, kdy jen málokdy potkáváme na ulici prošedivělé ženy. Jako bychom se stáří báli. Jakmile tělo začne projevovat známky stáří, ihned se s nimi vyjde do boje, aby vzhled tváře, těla a barva vlasů co nejméně odrážela věk. Přicházející stáří však doprovází mnoho dalších skutečností, před kterými se nedá utéct. Člověk musí čelit tomu, že začínají ubývat síly a že mnohé, co se dříve zvládlo rychle a bez problémů, se stává obtížným a zdoluhavým. Přicházejí nemoci, umírají blízcí, známí. Je důležité přijmout aktuální snížení možností a hledat, co ještě dokážu udělat pro sebe a pro prospěch svých bližních. Zpomalení těla dává také čas pro zpomalení duše a ducha. Dává prostor k tomu, aby se člověk mohl zastavit a uvědomit si, co je v tomto období pro něho důležité. Hmotné statky začnou ztrácet smysl a vztahy s blízkými, s Bohem a myšlenky na věčnost se tak mohou dostávat daleko více ke slovu. Možná právě proto babičky dokážou dát mnohem více času a pochopení svým vnoučatům než před lety svým vlastním dětem. Spěch najednou ztrácí svoje místo.<sup>134</sup>

Udržování kontaktů s provdanými dětmi a vnuky je nyní snazší. Vlák, autobus, auto a letadlo je v daném místě za kratší čas než v minulém století. Stačí vzít mobil a může vnukovi zavolat, ať je vzdálen sebevíc.

---

<sup>134</sup> Srov. *Rodinný život*. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2010, roč. 20, č. 3. Stáří je vyvrcholením pozemského života. s. 12.

## 8.1 Stát se babičkou

Každá babička je jiná, každá má jiný přístup ke svým dětem a vnoučatům. Nelze vyjmenovat všechny typy, ale ráda bych se tu zmínila aspoň o dvou typech:

1. Babičky, které milují své dospělé děti a vnuky. Tyto babičky udělají kroky, které by každý nedokázal.<sup>135</sup>

2. Babičky, které nikdy vnuky nepochopí.<sup>136</sup>

Při pohledu je vidět velká rozdílnost náhledu na vnuka. Každá babička jedná jinak, má jiné představy o svém dalším životě. Při své životní pouti hledá a spojuje dvě myšlenky: Boží vůli a osobní volbu. Všechno co si zvolí, musí napomáhat cíli. To znamená v křesťanském smyslu slyšet Boží volání a lidskou vůli spojit s Boží vůlí, že se stanou jedinou operativní silou. Co potom babička vykonává je boholidským dílem.<sup>137</sup>

### 8.1.1 Pocit babičky při pohledu na vnuka

Zajímavé je pojetí babiček při pohledu na svoje vnuky.

1. Tak tohle je smysl života
2. Pokračování rodu
3. Šílela jsem radostí, když mi dcera oznámila, že čeká dítě
4. Je to báječné, jsem šťastna při pomyšlení na vnuky
5. Ráda si hraji s vnoučaty

---

<sup>135</sup> Srov. LOWEOVÁ, Shirley. *Babička 21. století*. Praha: FRAGMENT, 2008. s. 124. Babička prodala dům a odstěhovala se k ovdovělé dceři, která pracovala, aby jí mohla pomáhat s dětmi. Tamtéž, s. 125. „Kdykoliv jsem potřebovala pohlídat děti, moje maminka nechala všeho a věnovala se dětem. Jednou dokonce protrpěla celé odpoledne posloucháním desek se skotskými baladami a tanci, i když u ní zvuky dud vyvolávají migrénu.“

<sup>136</sup> Tamtéž, s. 123. „Naposledy jsem viděla babičku, když mi bylo šest let, jela jsem na kole sedm kilometrů, abych jí dovezla kytičku pryskyřníku. Zabručela jen díky za plevel. Umřela, když jsem byla skoro plnoletá. Na stolku měla fotografie tří malých holčiček, zamrzlých v čase.“

<sup>137</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. s. 48.

6. Svoje vnoučata miluji, i když jsou velmi hlučné
7. Děkuji Bohu za vnoučata, mohu si s nimi hrát
8. Jsem hrozně nešťastná, když svoje vnoučata nevidím dost často, ale naprosto vyčerpaná, když je vidím často
9. Někteří nechtějí, aby jim vnuci říkali babičko (rodič druhé generace), považují se za mladé a nechají si říkat jménem
10. Úplně jedno – pokud moje děti chtějí mít děti – fajn, ale mě z toho vynechte, mohu si dělat, co sama chci
11. Hlídala jsem svoje děti, stačilo až nad hlavu
12. Období konfliktů, starostí a rozchodů

Když se člověk stane prarodičem, ustálené vztahy v rodině se povážlivě změní, systém se přeskupí, jednotlivé osoby mění místa. Role a pořadí se proměňuje. Ocítá se v neznámém světě, i když je ve vlastní rodině. Na mysl přichází otázky: „Jaká budu babička? Zvládnou to?“ Při tomto pomyšlení se babičce zrychlí tep, zasměje se, povyskočí radostí, dostane strach, rozpláče se smutkem nebo štěstím. Dívá se více do budoucnosti, začíná spřádat plány. Uvědomuje si, že čas letí, stárne a nastává další životní etapa.

### **8.1.2 Instituce**

Jeden z nejbolestivějších druhů chudoby, kterou člověk může zakoušet, je samota. Lze říci, že i další druhy chudoby, včetně chudoby materiální, se rodí z izolovanosti, z toho, že se člověku nedostává lásky, nebo že má obtíže milovat. Různé druhy chudoby často vznikají z odmítnutí Boží lásky, z prvotního tragického uzavření se člověka v sobě samém. Takový člověk si myslí, že si vystačí sám, anebo že je jen bezvýznamným a pomíjejícím jevem, „cizincem“ v náhodně vzniklém vesmíru. Člověk je odcizen, když je sám, nebo když se odtrhává od reality, když odmítá lidi kolem sebe, odmítá děti a

vnuky.<sup>138</sup> Vznikají proto různé instituce, kde se mohou lidé scházet a hovořit spolu.

Sdružení École des Grands-parents romande (Škola švýcarsko-francouzských prarodičů) má hlavní cíl podporovat rozvoj a kvalitu mezigeneračních vztahů, nabízet místo k setkání, vyměňovat si zážitky, zkušenosti, setkávat se s neznámými lidmi, kteří procházejí stejnou životní etapou. Pořádají různé akce, které pomáhají navazovat nové vztahy s lidmi stejné generace. Nabízí rozhovor s cílem podpořit prarodiče, kteří se ocitnou v problematické rodinné situaci (nejčastěji odepření kontaktů mezi prarodiči a vnuky). Spolupracují s jinými organizacemi zaměřenými na rodinu.<sup>139</sup>

Britská vláda nyní plánuje příspěvek pro najatou babičku, projekt už běží v Essexu. Matky s malými dětmi, které nemají blízké příbuzné, si mohou babičku vybrat ve svém okolí. Mluvčí ministerstva vzdělávání a práce vysvětluje, že jde v podstatě o rozšíření rodiny. Další vládní návrh, platit babičkám 100 liber týdně za hlídání vnoučat je podle profesora Dencha z Institute of Community Studies, který se zabývá touto tematikou, dalším výkřikem do tmy.

## 8.2 Vzpomínky na babičku

Šťastnějším lidem, kteří měli babičku, vyvstávají různé (většinou pěkné) útržky vzpomínek na ni. Můžeme si tedy položit otázku, zda si babičku neidealizujeme. Jistě jde o nějakou vzpomínku, kterou jsme si během času nějak zidealizovali. Ve vzpomínkách jsme potlačili negativní chvíle, které jako by se časem vytratily a zůstávají jen ty pěkné. Jsou-li potlačeny určité formy zla, pak je to proto, aby vyniklo co je důležité a dobré, na co více vzpomínáme

---

<sup>138</sup> Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate. Láska v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 71.

<sup>139</sup> Srov. LUSSO, Vittoria Cesari. *Prarodiče, rodiče a vnoučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha: Portál, 2011. s. 9-11.

a co má větší váhu než negace. Idealizace vzpomínky je procesem neblahým, ale přece jej nemůžeme zcela zavrhnout. Jde o zhodnocení minulosti z dalších nadcházejících událostí, které zpět dodávají jiná, přesnější kritéria než jaká byla k dispozici v prožívání dané události. Vzpomínky na babičku nejsou vzdálenou mlhavou představou, ale něčím živým, které nám v paměti neslábne, ale naopak přibývá na síle. Můžeme zde hovořit o vytvoření bezstarostného dětského ráje.<sup>140</sup>

Vzpomínka na babičku zůstává, provází nás celým životem. Přesvědčili jsme se o tom v knihách E. C. Haškové, Č. Kramoliše<sup>141</sup> a B. Němcové.<sup>142</sup> Babičky tam dětem dávají domov.

### 8.2.1 Karikatura babičky

Krásné vzpomínky na svoji milovanou babičku mají i níže uvedení spisovatelé.

V knize Pět amerických prezidentů, česká babička a já vzpomíná E. C. Hašková na bezstarostné dětství, které jí babička poskytla, před únikem z komunistické doby, kdy jim byl odebrán všechn majetek a maminka volila raději kariéru před rodinou.

Č. Kramoliš v knize Moravská babička (stařenka) utíká do svých dětských let před bolestnou ztrátou babičky,<sup>143</sup> kterou ve svých vzpomínkách vidí, jak babička krotí hněv svého syna před vnoučaty.

---

<sup>140</sup> Srov. ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta. s 79.

<sup>141</sup> Srov. KRAMOLIŠ, Čeněk. *Moravská babička (stařenka)*. Olomouc: Nakladatel R. Promberger, 1926. s. 3. „Umínil jsem si naši milou, drahou stařenku zvěčnit, její život a tím i rodinný život valašský před 50. lety popsat i a na památku zachovati.“

<sup>142</sup> Psaním románu Babička jí svítla světlá chvíle do chmurných dnů. „...začne tu přede mnou vystupovat luzný obraz malého údolíčka, do nejmenších podrobností, a v něm tichá domácnost Proškovíc rodiny, v níž babička hlavní osobou – nemohu to ani povědít, jak mne tenkrát vzpomínka ta, unášejíc mne z trudu života do utěšených dob mládí, umírnila, potěšila.“ Z dopisu Janu Helcerovi ze 4.6.1855.

<sup>143</sup> Srov. KRAMOLIŠ, Čeněk. *Moravská babička (stařenka)*. Olomouc: Nakladatel R. Promberger, 1926. s. 192. „Zemřela ta drahá duše, dobrá stařenka, milovaná celou rodinou a ode všech občanů ctěná a vážená.“

V Babičce B. Němcová utíká vzpomínkou na dětství z těžké doby, kterou prožívá úmrtím svého syna. Bezesporu si trochu připodobňuje povahy hrdinů a děj příběhů, aby mohla vyniknout vzpomínka na dětský ráj v ratibořickém údolíčku a zanechala hřejivý pocit na duši. Babičku stále vnímá jako svého nejbližšího a nejmilejšího člověka.<sup>144</sup>

---

<sup>144</sup> Srov. NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. r. o., 2003. s. 267. Slova prologu: „*Mně ale neumřela! Obraz její otisknut v duši mé s veškerou svojí barvitostí, a dokud zdráva zůstane, dotud bude žít v ní! - Kdybych mistrně vládnout znala, oslavila bych tě, milá babičko, jinak; ale nástin tento, perem kreslený – nevím, nevím, jak se komu zalíbí!*“ Babička Boženy Němcové byla oblíbená u vnoučat, dcery, kněžny, Hortensie a celého ratibořského údolíčka. Pro každého, kdo kdy k nim přišel, měla babička milé slovo, mnoha lidem pomohla radou či přímlovou. Všichni babičku oplakávali, když umřela. Kněžna při pohledu na truchlící průvod zašeptala: „*Šťastná to žena!*“

## 9. BABIČKA A CÍRKEV

Někdy se člověk ptá, jestli je tvůrcem sebe sama, nebo závisí na Bohu? Máme volbu mezi dvěma způsoby uvažování: Rozum otevřený vůči transcenci, nebo rozum uzavřený do imanence. Rozum bez víry je odsouzen k tomu, že se ztratí v iluzi vlastní všemohoucnosti. Víře bez rozumu hrozí, že se odcizí konkrétnímu životu lidí.<sup>145</sup>

### 9.1 Vnuci a víra

Mladí, tedy i vnuci, bývají v současném světě vystaveni silnému vlivu materialismu nejhrubšího zrna. Pokud v nich budeme pěstovat ambice vztahující se k materialismu, hrozí, že z nich vychováme ubožáky zuřivě prahnoucí jen po majetku.

Mladé lidi přitahuje silná živoucí duchovnost. Jejich rodiče často ztratili víru. Proto babička má být připravena vnuky vyslechnout a nabídnout jim odpovědi na duchovní otázky. Nesmí na ně však vyvíjet nátlak a víru jim vnucovat. Svým živým duchovním životem a příkladem víry má rozhodující vliv na to, aby v nich vzklíčila představa, že Bůh je v životě vším.<sup>146</sup>

#### 9.1.1 Babička a víra

Babička se snaží předat vnukům to nejlepší. Snaží se jim zprostředkovat i víru. Spisovatelka E. C. Hašková byla ve víře vychována a považuje to za šťastné. Nese si tuto oporu životem. Vyrůstala pod vlivem babičky, která měla víru velice silnou. Pomohla jí překonat velice těžké období po dědečkově

---

<sup>145</sup> Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate. Láska v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 92.

<sup>146</sup> Srov. *Rodinný život*. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2010, roč. 20, č. 3. Prarodiče, přijímejte svá vnoučata. s. 21.

popravě, když přicházela o Kunratice. Každý svůj diář, kuchařku nadepisovala „S Bohem“. Víra pro ni znamenala vše. Víra dává člověku nejen sílu v těžkých životních situacích, ale i naději a určité měřítko, podle kterého se řídí vůči sobě a světu. Učí rozlišovat mezi dobrem a zlem. Když člověk má v sobě tento základ, je pro něj samozřejmostí rozhodnout se pro správnou věc.<sup>147</sup>

Víra pro babičku nebyla příkazem z vnějšku. Měla v sobě vnitřní spravedlivost a vždy dělala, co považovala za správné. Katolickou víru Elišce předala v dětství. Eliška dodává, že v Americe jsou zvyklí chodit do kostela, aby se posílili v Bohu, ne aby se káli ze svých hříchů. Pozitivní převažuje. Přiznává také, že nebýt víry a schopnosti dívat se dopředu, neužírat se něčím, co nejde změnit a nemít babičku, která ji všemu učila, těžko by zvládla situaci, ve které žila.

Pro babičku byla důležitá Boží přítomnost. Aby se člověk dostal do Boží přítomnosti, musí odvrátit pozornost od všeho a soustředit se na Boží přítomnost a zůstat v ní. Sv. Ignác má za to, že stačí krátká modlitba, např. „*Všechno pro tebe, nebeský Otče*“ a člověk se postaví do přítomnosti Boha.<sup>148</sup>

### 9.1.2 Babička a církevní svátky

Vírou žila i Barunčina babička. Celá kniha je protkána slavením církevních svátků: Štědrého dne, Božího hodu vánočního, sv. Štěpána, doby postní, doby velikonoční, Božího těla, Svatodušních svátků, neděle. Slavením svátků a nedělí se rozeznává sváteční čas od času všedního, čas věnovaný Bohu a čas pro práci. Rok má tak svůj rytmus. Z křesťanských svátků dýchá radostná atmosféra, víra ve věčný život.

---

<sup>147</sup> Srov. HAŠKOVÁ, Coolidge Eliška. *Pět amerických prezidentů, česká babička a já*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s.r.o., 2005. s. 137.

<sup>148</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. s. 49.

Babiččina víra a zbožnost je prožívána každým dnem, nejen o svátcích. Vstává s modlitbou,<sup>149</sup> modlí se před každým jídlem. Než jde spát, opět se modlí a svěcenou vodou udělá křížek sobě i Barunce. Zbožnost ji provází při všech jejích činnostech, jednání. Lásce k Bohu učí i děti,<sup>150</sup> Barunce vysvětluje, co má dělat na pouti.<sup>151</sup> Vše co dělá se děje před Boží tváří a tak získává od Boha i své požehnání. Boží požehnání je skryté, ale dá se odpozorovat. Vnáší do babiččiných skutků atmosféru důvěry a pokoje. Babička plně důvěřuje v Boha.<sup>152</sup> Babiččina transcendence je součástí jejího žitého života, prozařuje ji vlídným světlem.

## 9.2 Modlitba

Modlitba je dialog, rozhovor s Bohem, pozdvižení mysli a pozdvižení srdce k Bohu a také spolupráce na jeho díle.<sup>153</sup> Podle starobylé definice je modlitba – ale i náboženství – vystupováním (řecky anabasis) duše k Bohu<sup>154</sup>. Rozděluje se na ústní, mentální a mystickou. Modlitba ústní je recitace formulací, vyžaduje pozornost na to, co se říká. Modlitbě mentální (latinské *mens*-mysl) se také říká vnitřní. Do styku s Bohem se snažíme dostat myšlením. Mystickou modlitbou můžeme k Bohu dospět láskou, srdcem.<sup>155</sup>

---

<sup>149</sup> Srov. NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. r. o., 2003. s. 21. „První její bylo požehnat se a políbit křížek visící na klokočovém růženci, ježž ona vždy při sobě nosila, v noci pak pod hlavou měla. Pak s Pánembohem vstala, a jsouc ustrojena, pokropila se svěcenou vodou...”

<sup>150</sup> Srov. tamtéž, s. 119. „...A také se v kostele a u oltáře modlete, aby měl Pánbůh z vás radost!”

<sup>151</sup> Srov. tamtéž, s. 145. „Když jdeš na pout, musíš mít obrácenou mysl k Bohu a nemyslit na jiné věci. Zpívejte nebo se tiše modlete.”

<sup>152</sup> Srov. tamtéž, s. 166. „U ní byla veškerá příroda oduševněna, dobrými i škodnými duchy; ona věřila i v zlého pekelného ducha, kterého Bůh na svět posílá, aby zkoušel lid boží, ona to vše věřila, ale nebála se, majíc v srdci pevnou, nezvratnou důvěru v Boha, v jehož moci je celý svět, nebe i peklo a bez jehož vůle člověku vlas z hlavy nesejde. Tu důvěru hleděla také vstěpovat v srdce dětské.”

<sup>153</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. 2. vydání. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2000. s. 400.

<sup>154</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. s. 133.

<sup>155</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. 2. vydání. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2000. s. 399-400.

Sv. Pavel píše v 1. listu Tesalonickým: „*V modlitbách neustávejte. Za všech okolností děkujte, neboť to je vůle Boží v Kristu Ježíši pro vás.*“ (1Te 5,17-18). Órigenés dodává: „*Bez přestání se modlí ten, kdo spojuje modlitbu s dobrými skutky.*“ Slovo „modlitba“ je třeba chápat v širším slova smyslu. Všechno co konáme podle Boží vůle, nás povznáší k Otci.<sup>156</sup>

Důležitá je hloubka a opravdovost, se kterou se modlíme. Modlitba pomáhá zvládnutí tíhy všedního dne a těžkých životních situací. S pravým postojem k životu přistupuje babička, která se řídí benediktinským heslem „modli se a pracuj“ (ora et labora). Babička žije v souladu s Božím řádem. Tam, kde jí dochází síly, prosí Boha o pomoc. Věřící, že ji Bůh vyslyší.<sup>157</sup>

### 9.2.1 Modlitba ve stáří

Pane, Ty víš lépe než já, že den ode dne stárnu a jednoho dne budu starý.

Chraň mě před domněnkou, že musím při každé příležitosti a ke každému tématu něco říci.

Zbav mě velké náruživosti chtít dávat do pořádku záležitosti druhých.

Nauč mě, abych byl uvážlivý a ochotný pomáhat, ale abych při tom nevrstal a neporučnickoval.

Zdá se mi, že je škoda z přemíry moudrosti nerozdávat – ale Ty víš, že bych si rád udržel pár svých přátel.

Nauč mne, abych dovedl mlčky snášet své nemoci a obtíže. Přibývá jich a chuť hovořit o nich roste rok od roku.

Netroufám si prosit, abys mi dal dar s radostí poslouchat druhé, když líčí své nemoci, ale nauč mě trpělivě je snášet.

Také se neodvážuji prosit o lepší paměť – ale jen o trochu větší skromnost a menší jistotu, když se má paměť neshoduje s jejich pamětí.

---

<sup>156</sup> Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. s. 44-45.

<sup>157</sup> „Proste, a bude vám dáno; hledejte, a naleznete; thčte, a bude vám otevřeno.“ (Mt 7,7; L 11,9).

Nauč mě té obdivuhodné moudrosti umět se mýlit.

Drž mě, abych byl jak jen možno laskavý. Starý morous je korunní dílo ďáblov.

Nauč mě u jiných odhalovat nečekané schopnosti a dej mi krásný dar, abych se také o nich dovedl zmínit.

Mám vrásky a šedivé vlasy. Nechci si stěžovat, ale Tobě, Pane, to říkám – bojím se stárí. Je mi tak, jako bych se musel rozloučit, nemohu zastavit čas. Pociťuji, jak den ze dne ztrácím sílu a přicházím o bývalou krásu.

Byl jsem pyšný na to, že se stále ještě mohu měřit s mladými. Teď cítím a uznávám, že již toho nejsem schopen. Byl bych směšný, kdybych se o to pokoušel. Ale Ty, Pane, říkáš: „Kdo věří ve mne, tomu narostou křídla jako orlovi.“

Dej mému srdci sílu, abych život přijal tak, jak Ty jej řídíš. Ne mrzoutský, ne lítostivě se skleslou náladou, ne jako odcházející, ale jako vděčný a připravený ke všemu, k čemu mě Ty ještě povoláš.

A k tomu mi dej všechnu sílu srdce. Amen.<sup>158</sup>

---

<sup>158</sup> Srov. JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2005. s. 193-194. Autor textu je francouzský katolický teolog a biskup, zakladatel řádu salesiánek, sv. František Saleský (1567–1622).

## ZÁVĚR

Maminka, babička je nejkrásnější bytostí, kterou můžeme být, nejkrásnější bytostí, kterou můžeme mít. Je to živý poklad, a pokud jej máme, vlastníme nejkrásnější drahokam na světě. Babička stojí při nás, když máme srdce plné bolesti nebo radosti. Můžeme se jí svěřit se vším co nás tíží, správně nám poradí a navenek mlčí. Její slovo a rada nás provází celým životem. U babičky najdeme vždy otevřené, laskavé a všechápající srdce, u ní najdeme lásku a porozumění.

Stáří má svůj smysl, hodnotu. Úctě se těší vzhledem ke svým znalostem, dovednostem a zkušenostem. Babička, která vypráví svůj život vnukům, nesděluje jen informace. Zasvěcuje vnuky do života, který prožila, přibližuje jim tak svůj svět. Stará se o to, aby se neztratilo to, co zažila, udělala, co se již osvědčilo.

Babička prošla kus svého života, načerpala spoustu znalostí a zkušeností. Život žije podle toho, co považuje za důležité, podle žebříčku hodnot, které si během života stanovila, ne podle toho, co se od ní očekává. Dělá to, na čem jí záleží, snaží se vést vnuky správnou cestou a svou radou pomáhat i svým provdaným dětem. Nechá se vést Duchem svatým. V některých chvílích se projevuje více lidské úsilí, někdy zase naopak více božská pomoc.

Prací jsem chtěla dokázat, že babička je nezastupitelný pojem nejenom jako „hlídací babička“ při hlídání dětí, ale i jako rádkyně vnukům, kteří již odrostli dětským střevíčkům. I pouhá vzpomínka na babičku přenáší na vnuka hřejivý pocit, přívětivost a lásku, se kterou jednala. Víra v Boha se šíří nejen na vnuka, ale i na blízké okolí, kde babička žila. Tak jako hluboká zbožnost sv. Hedviky dovedla ovlivnit a umírnit temperament svého manžela a dvořanstvo naučila modlitbám, tak také babička svojí vírou, pokorou a dobrosrdečností přivádí vnuky na cestu víry a ukazuje jim smysl života na tomto pozemském světě.

Být babičkou je krásná role. Klávesy na počítači, které by psaly na pouhé pomyšlení, ani slova, která se jen těžce hledají, nedovedou vyjádřit vnitřní pocit štěstí z vnoučka. Takový pocit radosti se nedá ani popsat. Takový pocit musí každý zažít sám.

## SEZNAM LITERATURY

ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86715-001.

AŽESTER, Jozue. *Výklady ke starému zákonu II*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-150-5.

BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate. Lásky v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-414-9.

*Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* český ekumenický překlad. 2. vydání. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

*Bohemia Sancta: životopisy českých světců a přátel Božích*. Spisovatelé jsou dle jednotlivých svatých. Svatou Hedviku napsal TKADLČÍK, Vojtěch. Praha: ZVON, 1990. 2. vydání. ISBN 80-7113-032-X.

CORNEAU, Guy. *Anatomie lásky*. Praha: Portál, s. r. o., 2000. ISBN 80-7178-398-6.

CRABB, Larry. *Osobnost člověka*. Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-36-8.

DACÍK O.P., Reginald M. *Bůh ve svátostech*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1940. ISBN neuvedeno.

DE SAINT-EXUPÉRY, Antonie. *Malý princ*. Praha: Albatros, 1984. ISBN neuvedeno.

FIORES, Stefano; GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-338-9.

FRANKL, Viktor Emil. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 1996. ISBN 80-85319-50-0.

FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity*. Praha: Nakladatelství AURORA, 2007. ISBN 978-80-7299-089-4.

GASPARINO, Andrea. *Spiritualita dialogu*. Bratislava: Don Bosco, 2000. ISBN 80-88933-57-9.

HALAMA, Peter. *Zmysel života z pohľadu psychológie*. Bratislava: SAP – Slovak Akademik Press, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-8095-023-1.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Nakl. Budka, 1993. ISBN 80-90-1549-0-5.

HAŠKOVÁ, Coolidge Eliška. *Pět amerických prezidentů, česká babička a já*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s.r.o., 2005. ISBN 80-7106-726-1.

CHYTILOVÁ, Ludvika. *Duchovní život dítěte*. Olomouc, 2011. Bakalářská práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta.

JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2005. ISBN 80-86861-80-5.

KAŠPARŮ, Max. *Malý kompas víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2006. ISBN 80-7266-072-1.

KOLÁČEK, Josef; ČERNÁ, Zdislava – překlad z originálu vydaného Papežskou radou pro rodinu. *Lidská sexualita: Pravda a význam: Zásady pro výchovu v rodině*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-495-4.

KRAMOLIŠ, Čeněk. *Moravská babička (stařenka)*. Olomouc: Nakladatel R. Promberger, 1926. ISBN neuvedeno.

KREISOVÁ, Jana. *Sociologica – andragogica*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-244-2483-5.

LOWEOVÁ, Shirley. *Babička 21. století*. Praha: FRAGMENT, 2008. ISBN 978-80-253-0739-7.

LUSSO, Vittoria Cesari. *Prarodiče, rodiče a vnoučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0003-1.

MATĚJČEK, Zdeněk; LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života*. Olomouc: Panorama, 1986. ISBN neuvedeno.

McALL, Kenneth. *Uzdravení rodových kořenů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-019-6.

NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Managemnt Press, Profit, a.s., 1993. ISBN 80-85603-34-9.

NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. r. o., 2003. ISBN 80-7106-328-2.

PREKOP, Jiřina. *Empatie. Vcítění v každodenním životě*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-247-0672-5.

SCHAUBER, Vera. SCHINDLER, Hanns Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-304-4.

SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. ISBN neuvedeno.

SMAHEL, Rudolf. *Učitel a jeho žáci*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1996. ISBN neuvedeno.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. vydání. Praha: Vyšehrad, s r.o., 2010. ISBN 978-80-7429-056-5.

ŠIKLOVÁ, Jiřina. *Dopisy vnučce*. Kalich, 2007. ISBN 978-80-7017-057-1.

ŠPIDLÍK, Tomáš. V rozhovoru s Janem Paulasem. *Duše poutníka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-828-3.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. 2. vydání. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2000. ISBN 80-86045-41-2.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Boha Otce, Syna i Ducha svatého?* Vydalo Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 2. vydání. ISBN 80-86715-45-0.

ŠŮRA, Jaroslav. Sedm úvah historika o původu, datu a místu narození české spisovatelky Boženy Němcové aneb je Babička rodopisným pramenem? In *Božena Němcová. Život, dílo, doba*. Česká Skalice: Muzeum Boženy Němcové, 2006. ISBN 80-239-8467-5.

TAVEL, Peter. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2007. ISBN 978-80-244 1658-8.

TÓTHOVÁ, Jana. *Úvod do transgenerační psychologie rodiny: transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-856-2.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, s.r.o., 2000. ISBN 80-7178-291-2.

WATZLAWICK, Paul; BAVELASOVÁ, Janet Beavin; JACKSON, Don D. *Pragmatika lidské komunikace: Integrační vzorce, patologie a paradoxy*. Brno: NEWTON Books, a.s., 2010. ISBN 978-80-87325-00-1.

ZERHAU, Leo. *Věčná paměť v babičce Boženy Němcové*. Olomouc, 2008. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Cyrilometodějská teologická fakulta.

## JINÉ ZDROJE

*Korespondence Boženy Němcové I-IV*. Praha: NLN, 2004-2007. Janu Helceletovi, 4.6.1855.

*Korespondence Boženy Němcové I-IV*. Praha: NLN, 2004-2007. A.V.Šemberovi, 10.6.1855.

*Rodinný život*. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2010, roč. 20, č. 3. ISSN 1214-0865.

*IN! Dívčí svět*. Jablonec nad Nisou: Vydavatelství IN s.r.o., 2012, roč. 8, č. 10.

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Rút [online]. c2013 [cit. 2013-02-05]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rút>>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Jiřina Prekopová [online]. c2013 [cit. 2013-01-24]. Dostupný z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99ina\\_Prekopov%C3%A1](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99ina_Prekopov%C3%A1)>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Svatá Anna [online]. c2013 [cit. 2013-01-18]. Dostupný z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Svatá\\_Anna](http://cs.wikipedia.org/wiki/Svatá_Anna)>

Aperio - společnost pro zdravé rodičovství [online]. Ohlédnutí za Veřejnou debatou o mezigeneračních vztazích. c2001-2012 [cit. 2013-01-14]. Dostupný z www: <<http://www.aperio.cz/452/ohlédnutí-za-veřejnou-debatou-o-mezigeneracních-vztazích>>

PhDr. Eva Labusová - rodičovství - psychologie - zdraví [online]. Radosti a strasti s prarodiči. c2006-2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupný z www: <<http://www.evalabusova.cz/clanky/radosti.php>>

Slůně [online]. Prarodiče chtějí vychovávat. c2008 [cit. 2012-10-31]. Dostupný z www: <<http://slunerc.webnode.cz/aktivity-pro-seniory>>

Pevné objetí podle Jiřiny Prekopové [online]. PhDr. Jiřina Prekopová. c2008 [cit. 2012-10-15]. Dostupný z www: <<http://www.prekopova-pevneobjeti.cz/JirinaPrekopova/tabid/57/Default.aspx>>

## SEZNAM ZKRATEK

|       |            |
|-------|------------|
| sv.   | svatý      |
| tzv.  | tak zvaný  |
| např. | například  |
| apod. | a podobně  |
| lat.  | latinsky   |
| s.    | strana     |
| srov. | srovnej    |
| řec.  | řecký      |
| tj.   | to je      |
| tzn.  | to znamená |

Biblické zkratky jednotlivých kapitol jsou převzaty z vydání Písma svatého: Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), Český ekumenický překlad. 2. vydání. Praha: Zvon, 1991.